

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Leona Schneiderová

**Porušení práva Evropské unie národními soudy
a jeho důsledky**

Diplomová práce

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Porušení práva Evropské unie národními soudy a jeho důsledky*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 3. září 2013

.....
Leona Schneiderová

Já, níže podepsaná, Leona Schneiderová, autorka diplomové práce na téma „Porušení práva Evropské unie národními soudy a jeho důsledky“, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., dávám tímto souhlas podle § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., správci,

Univerzitě Palackého v Olomouci,
Křížkovského 8, 771 47 Olomouc, Česká republika,

ke zpracování údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále k zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni podání tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, která se nazývá Informační centrum UP.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb.

V Olomouci dne 3. září 2013

.....
Leona Schneiderová

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
1. Úvod	7
2. Role národních soudů při prosazování práva EU	11
2.1. Právo EU a národní soudy	11
2.2. Vztah národního soudu a Soudního dvora	13
2.3. Vymezení pojmu „soud“	16
2.4. Povinnost či oprávnění národního soudu předložit předběžnou otázku	19
3. Odpovědnost členského státu za škodu způsobenou porušením práva EU vůči jednotlivci	24
3.1. Stěžejní rozsudky zakládající institut odpovědnosti.....	25
3.2. Stanovení a vývoj podmínek odpovědnosti	27
3.3. Způsob náhrady škody	29
4. Odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU mocí soudní	31
4.1. Úvod do problematiky.....	31
4.2. Judikát <i>Köbler</i>	31
4.2.1. Skutkový stav.....	32
4.2.2. Předběžné otázky	34
4.2.3. Odůvodnění rozhodnutí Soudního dvora	35
4.2.4. Ke stanoveným podmínkám a významu judikátu.....	37
4.3. Judikát <i>Traghetti del Mediterraneo</i>	41
4.4. Judikát <i>Kühne & Heitz</i>	45
4.5. Judikát <i>Kapferer</i>	47
4.6. Res iudicata	49
5. Možné postihy na úrovni EU	53

5.1. Žaloba Komise proti členskému státu za porušení práva EU a s ní související řízení	53
5.2. Porušení práva EU soudy členských států	55
5.3. Judikát <i>Commission v. Italy</i>	57
6. Závěr	60
Seznam použitých zdrojů	65
Literatura	65
Odborné články	66
Právní předpisy	67
Judikatura Soudního dvora	68
Internetové zdroje	71
Abstrakt a seznam klíčových slov	72
Abstrakt	72
Seznam klíčových slov	73
Abstract and List of Keywords	74
Abstract	74
List of Keywords:	75

Seznam použitých zkratek

ČS	Členský stát / členské státy
EHS	Evropské hospodářské společenství
EK	Evropská komise
ES	Evropská společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
EU	Evropská unie
NS	Národní soud / národní soudy
SD	Soudní dvůr
SES	Smlouva o založení Evropského společenství
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie

1. Úvod

V rámci evropské integrace byl postupem času vytvořen určitý specifický právní systém, který se stal závazným pro všechny přistoupivší evropské státy, když tyto se musely podrobit režimu integrace mimo jiné tím, že právo tohoto nově vzniklého uskupení začaly akceptovat za suverénní a reflektovat jej ve svých národních právních řádech. Jednoduše řečeno, musely některá svá suverénní práva omezit právě na úkor integrace a zároveň na sebe přijmout v rámci integrace nové povinnosti.

Evropská unie (dále též „EU“), dříve Evropská společenství (dále též „ES“), si postupem času vytvořila svůj jedinečný právní řád, jehož práva a povinnosti jsou adresována i jednotlivcům v rámci členských států (dále též „ČS“), což EU odlišuje od klasické mezinárodní organizace.

Je nepochybné, že tam, kde existuje nějaké právo, může nastat i jeho porušení, za něž musí být určitý subjekt odpovědný. V rámci právního řádu EU může být tímto subjektem mimo jiné ČS, který se takového porušení unijního práva¹ dopustil. Následkem takového pochybení potom vzniká odpovědnost ČS za škodu porušením unijního práva, a to i vůči jednotlivci.

Jelikož samotný institut odpovědnosti ČS za škodu způsobenou porušením unijního práva vůči jednotlivci rozhodovací činností národních soudů (dále též „NS“) ve Smlouvě o fungování Evropské unie (dále též „SFEU“) výslovně uveden není, musel Soudní dvůr² (dále též „SD“) v rámci své rozhodovací činnosti postupem času vytvořit určitý směr, kterým by se měl tento specifický typ odpovědnosti za škodu ubírat.³ Právě analýzou činnosti SD v této oblasti se diplomová práce převážně zabývá.

Hlavním cílem práce je, v souvislosti s uvedeným vymezením tématu, poskytnout čtenáři ucelený a zároveň detailní přehled o vývoji institutu odpovědnosti ČS za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU rozhodovací činností NS

¹ V práci bude používán převážně termín unijní právo či právo EU, když tento nahrazuje pojem komunitární právo, právo ES či právo Společenství, a to i v případech a době, kdy byly ještě používány právě tyto pojmy. Toto se netýká přímých citací.

² Rovněž tak bude v práci používán pojem Soudní dvůr namísto Evropského soudního dvora i v případech, kdy byl ještě aktuálním pojmem druhý zmíněný. Toto se opět netýká přímých citací.

³ Judikatura, kterou si uvedeme v následujících kapitolách, hovoří o tom, že tento institut je Smlouvě inherentní.

členských států a s tím spojenými důsledky, zejména možností jednotlivce domáhat se náhrady škody za takovéto porušení jeho práv.

K dosažení zmíněného cíle bude nutno nalézt odpovědi na následující výzkumné otázky:

- a) *„Jakým způsobem se historicky vyvíjel institut odpovědnosti ČS za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU v rámci rozhodovací činnosti NS?“*
- b) *„Jsou v dnešní době v právním systému EU zakotveny dostatečné záruky ochrany práv jednotlivců na náhradu škody v případě porušení unijního práva v rámci rozhodovací činnosti NS členských států?“*

K nalezení odpovědí na uvedené výzkumné otázky bude třeba verifikovat následující hypotézu: *„Možnosti ochrany práv jednotlivců na náhradu škody v případě porušení unijního práva rozhodovací činností NS členských států se v rámci svého vývoje vyvinuly do dnešní podoby, kdy jsou pevně zakotveny v právním systému EU, a to na velmi dobré úrovni, poskytující jednotlivcům rozsáhlé možnosti v rámci ochrany svých práv na náhradu škody, neboť se tento institut vyvíjí již mnoho let a SD se tak za tuto dobu podařilo v rámci jeho judikatorní činnosti tento institut perfekcionalizovat.“*

Při zpracování této diplomové práce jsem vycházela především z judikatorní činnosti SD, jelikož druh odpovědnosti za škodu, jenž je předmětem této práce, se vyvíjí na jejím základě. Mohu konstatovat, že práce s nimi nebyla jednoduchá, neboť bylo velmi náročné vybrat z velkého množství judikátů ty podstatné, vztahující se k tématu práce. Nakonec jsem tedy zvolila metodu analýzy a komparace stěžejních rozsudků, které na sebe vzájemně navazují a odkazují. Dále jsem použila časopisecké a knižní zdroje, a to české i zahraniční. Velkým přínosem se ukázaly právě zdroje časopisecké, neboť se zabývaly danou problematikou velmi podrobně. Nesmím také zapomenout zmínit texty primárního práva ES/EU, především tedy SFEU. Jako vhodný zdroj informací mi rovněž posloužily oficiální stránky unijních institucí, zejména stránky <http://eur-lex.europa.eu/> a <http://curia.europa.eu>.

Práce je pro lepší přehlednost členěna do šesti kapitol pojmenovaných „Úvod“, „Role národních soudů při prosazování práva EU“, „Odpovědnost členského státu za

škodu způsobenou porušením práva EU vůči jednotlivci“, *„Odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU mocí soudní“*, *„Možné postihy na úrovni EU“* a *„Závěr“*.

Kapitola „Úvod“ nejprve vymezí téma práce, následně určí hlavní cíl práce, rovněž tak i výzkumné otázky a hypotézu, jež nám hlavního cíle pomohou dosáhnout. Nechybí zde ani přehled nejdůležitějších zdrojů použitých při psaní práce, informace o zvolené metodě výzkumu a stručný přehled obsahu práce.

Druhá kapitola pojmenovaná *„Role národních soudů při prosazování práva EU“* nám představí, jaká je role NS členských států z hlediska aplikace práva EU. V rámci řízení o předběžné otázce si zde charakterizujeme vztah mezi těmito soudy a SD. Vzhledem ke skutečnosti, že s tématem práce úzce souvisí i předložení předběžné otázky, vymezíme si, kdy nastupuje oprávnění či povinnost podat předběžnou otázku k SD. Jelikož unijní a vnitrostátní právo chápe pojem „soud“ odlišně, budeme se věnovat i rozboru této problematiky. Tato kapitola je členěna na čtyři podkapitoly.

Ve třetí kapitole nazvané *„Odpovědnost členského státu za škodu způsobenou porušením práva EU vůči jednotlivci“* se seznámíme se samotnou odpovědností ČS za škodu způsobenou porušením práva EU, když toto porušení je směřováno vůči jednotlivci. Uvedeme stěžejní rozsudky, ve kterých je tato problematika rozebrána, a samozřejmě také podmínky vzniku takové odpovědnosti. Rovněž analyzujeme, jak se škoda, která byla způsobena porušením práva EU, nahradí. Tato kapitola je členěna rovněž do čtyř podkapitol.

Čtvrtá kapitola s názvem *„Odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU mocí soudní“* tvoří jádro práce. Budeme se zde zabývat porušením práva EU, které bylo zapříčiněno soudem ČS. Zásadním judikátem v této věci je případ *Köbler*⁴, a proto se jemu budeme věnovat nejpodrobněji. Samotná kapitola je členěna do šesti podkapitol, když podkapitola judikátu *Köbler* je kvůli jeho důležitosti rozdělena do dalších čtyř. V dalších jednotlivých podkapitolách uvedeme další podstatné judikáty týkající se stěžejního jádra této práce. Jelikož se zde jedná o porušení práva EU mocí soudní, a jde tak o velice citlivé téma z hlediska právní jistoty, rozebereme si i princip *res iudicata*, který se stal v rámci vývoje judikatury v této oblasti velmi diskutovaným.

⁴ Rozsudek ze dne 30. září 2003, *Köbler*, C-224/01, ECR I-10239.

Pátá kapitola s názvem „*Možné postihy na úrovni EU*“ nám uvede, jak je to v případě porušení práva EU, které má vliv na stát jakožto celek, nikoliv pouze na jednotlivce. Konkrétně jde o žalobu Evropské komise (dále též „EK“ nebo „Komise“) a její řízení na základě čl. 258 SFEU, když si v souvislosti s tématem této práce uvedeme rozsudek *Commission v. Italy*⁵, v jehož případě došlo k porušení unijního práva ze strany NS. Kapitola se skládá ze tří podkapitol.

V poslední kapitole nazvané „*Závěr*“ zrekapitulujeme a shrneme získané poznatky, z nichž usoudíme, zda se vybraná hypotéza verifikovala či nikoliv. Na základě tohoto zjištění pak budeme schopni odpovědět na položené výzkumné otázky a usoudit, zdali došlo nebo nedošlo k naplnění stanoveného cíle práce.

⁵ Rozsudek ze dne 9. prosince 2003, *Commission v. Italy*, C-129/00, ECR I-14637.

2. Role národních soudů při prosazování práva EU

Vstupem jednotlivých evropských států do EU je do jejich právních systémů vtaženo právo unijní a stává se tak pro ně závazným. Vzhledem k jedinečnosti tohoto právního systému však nemůžeme toto právo přiřadit k právu mezinárodnímu, neboť jde o svébytný systém, jelikož neoslovuje jen státy, nicméně své předpisy adresuje i jednotlivcům, jimž tak přímo v rámci unijního práva vznikají konkrétní oprávnění a povinnosti.

Národní orgány všech ČS mají od okamžiku vstupu povinnost se tímto právem začít řídit a jejich role při prosazování práva EU se postupem času stává velice významnou. Od okamžiku vstupu do integrace již pro ně není stěžejní výhradně jejich národní právo, ale nově rovněž to unijní, které navíc musí vykládat dle interpretačních vodítek, pokynů a zásad samotného SD. Ve vztahu k NS členských států můžeme říci, že by v kontextu aplikace práva EU národními soudy měl být uplatňován princip *iura novit curia* neboli soud zná právo. Je tomu tak proto, že tyto soudy musí právo EU ovládat a následně ho správně aplikovat (např. rozhodnout o náhradě škody, dojde-li k porušení unijního práva ČS jeho orgány. Jsou to totiž právě NS členských států, kdo toto právo uplatňuje ve svých domovských státech a finálně jej tak uvádí do praxe.

Konkrétní důležitost NS členských států z hlediska tématu této práce si rozebereme v následujících kapitolách. Pro naše snadnější uvedení se do této problematiky se nejprve budeme zabývat přiblížením dvou základních principů aplikace unijního práva, a to principu aplikační přednosti a bezprostřední aplikovatelnosti. Dále si detailněji objasníme vztah NS členského státu a SD. V souvislosti s touto kapitolou si také přiblížíme institut předložení předběžné otázky, který je při aplikaci práva EU stěžejní.

2.1. Právo EU a národní soudy

Každý stát, jenž se stal členem EU, má povinnost akceptovat právo EU. V případě rozporu mezi unijní a národní právní úpravou přebírá vedoucí úlohu právo EU, načež je rolí soudního orgánu ČS, aby toto právo aplikoval na národní úrovni. V této souvislosti hovoříme o tzv. principu aplikační přednosti, který byl formulován

v případě *Costa v. E.N.E.L.*⁶. Z této stěžejní aplikační zásady, jež byla SD stanovena, vyplývá, že NS jsou povinny aplikovat právo EU a naopak ustanovení národního práva kolidující s unijní právní úpravou ponechat neaplikované, přičemž nezáleží na skutečnosti, zda se jedná o vnitrostátní pravidla přijatá před anebo po přijetí pravidel práva EU. Judikát *Internationale Handelsgesellschaft*⁷ toto potom rozvádí i na předpisy nejvyšší právní síly.⁸ Nesmíme zapomenout ani na stěžejní význam případu *Simmenthal II*⁹, který je jakýmsi precedentem lepšího prosazování práva EU národními soudy potvrzující kompetenci NS spočívající v neaplikování legislativy, jež je v rozporu s právem EU, i v případě, že byla přijata ČS až později. V následující době tuto přednost práva EU potvrdily i další judikáty, když SD uložil ČS, aby učinily vše užitečné k uplatnění a prosazení práva EU, což je nazýváno francouzským označením „*effet utile*“ práva EU.¹⁰

ČS princip přednosti práva EU postupem času přijaly legitimním procesem, kdy do jejich práva byla vložena formule o tom, ve kterých případech se obrátit na SD s dotazem výkladu unijního práva či jeho platnosti. Později byl tento proces ukončen zařazením této problematiky také do jednotlivých ústav ČS. U některých zemí se tak však dělo s většími či menšími výhradami. Záleželo totiž, zda daný stát byl nakloněn monistické či dualistické teorii. Nicméně SD tento rozkol posledně jmenovaným judikátem odboural, načež se přiklonil k teorii monistické.

Je důležité brát v úvahu, že by tento princip měly ČS chápat jako vzájemné působení dvou rozdílných právních řádů, tj. právního řádu EU na jedné straně a právního řádu ČS na straně druhé, které se oboustranně respektují a doplňují. Tak například NS členského státu nesmí ve svých rozhodnutích opomenout na fakta, která pro něj vyplývají z členství jeho domovského státu v EU; ústavní soudy ČS musí své národní právo vykládat v souladu s právem unijním a konečně SD musí brát v úvahu, jaký účinek by jeho rozhodnutí mohlo mít na ústavy jednotlivých ČS. Můžeme tedy říci, že mezi těmito orgány je důležitá především komunikace, resp. jakýsi dialog. Konečným důsledkem tohoto principu je, došlo-li k porušení práva

⁶ Rozsudek ze dne 15. července 1964, *Costa v. E.N.E.L.*, C-6/64, ECR 585.

⁷ Rozsudek ze dne 17. prosince 1970, *Internationale Handelsgesellschaft mbH v. Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, C-11/70, ECR 1125.

⁸ KRÁL, Richard. *Zásady aplikace komunitárního práva národními soudy*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 85.

⁹ Rozsudek ze dne 9. března 1978, *Amministrazione delle finanze dello Stato v. Simmenthal*, C-106/77, ECR 629.

¹⁰ HAKENBERG, Waltraud. *Základy evropského práva*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 76.

EU národním orgánem ČS, povinnost ČS nahradit škodu, jež byla způsobena přijetím normy, která je v rozporu s unijním právem.

S principem aplikační přednosti úzce souvisí princip bezprostřední aplikovatelnosti práva EU. Tato zásada, z pohledu národních soudců, znamená, že soudci jsou z úřední povinnosti (až na výjimky) povinni přímo aplikovat právní pravidla EU, která splňují podmínky bezprostřední aplikovatelnosti, resp. bezprostředního účinku. Tak, jak uvádí Richard Král, v odborné literatuře se můžeme setkat s rozlišováním těchto pojmů, nicméně SD používá oba z nich a z hlediska aplikační praxe NS nemá zaměňování těchto pojmů žádný zásadní smysl.¹¹ Stěžejním rozhodnutím SD, vztahujícím se k této problematice, je případ *Van Gend en Loos*¹², který stanovil právě podmínky bezprostřední aplikovatelnosti unijního práva, když tyto v důsledku znamenají, že každý jednotlivec členského státu EU se může přímo dovolat unijního právního předpisu, aniž by tento předpis byl předem transformován do národního právního řádu tohoto ČS.

Závěrem této podkapitoly bychom tedy mohli stručně konstatovat, že předpisy EU stojí v rámci jakési aplikační právní síly nad předpisy jednotlivých ČS a NS tak musí tuto skutečnost nejen akceptovat, nýbrž také v praxi aplikovat. Pokud již byl podobný případ tomu, co NS projednává, SD řešen, může se NS inspirovat příslušným judikátem. A v případě, že takový rozsudek SD prozatím neexistuje, musí podat k SD předběžnou otázku.¹³ V této souvislosti např. M. Bobek výstižně poukazuje, že český soudce nesmí vytvořit vlastní interpretaci práva EU, jež by se odlišovala od interpretace přijaté SD, neboť jen ten má kompetenci svoji rozhodovací praxi měnit.¹⁴

2.2. Vztah národního soudu a Soudního dvora

Jak jsme naznačili v předchozí podkapitole, NS členských států EU svým způsobem kooperují se SD. Jedná se o jakýsi vztah zapojení se do spolupráce na jedné straně stojících NS různých instancí a na straně druhé soudu vrcholného

¹¹ Více k této problematice KRÁL, Richard. *Zásady aplikace komunitárního práva národními soudy*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 13-31.

¹² Rozsudek ze dne 5. února 1963, *Van Gend en Loos v. Administratie der Balastingen*, C-26/62, ECR 1.

¹³ Více k této oblasti v následujících kapitolách.

¹⁴ BOBEK, Michal, KOMÁREK, Jan. Koho vážou rozhodnutí ESD o předběžných otázkách? – 1. část. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 19, s. 700.

v rámci EU, tedy SD. Jak jsme již poznamenali výše, hovoříme o vztahu dvou právních řádů, tzn. právního řádu ČS a právního řádu EU, které dohromady tvoří systém soudnictví EU, jež se musí vzájemně uznávat a respektovat.

SD se od svého samotného vzniku v souvislosti s přistupováním jednotlivých států (do EU/ES) proměňuje. Tohoto jevu si můžeme všimnout především v rámci vývoje jeho judikatorní činnosti, jejíž charakter se postupem času změnil, neboť je ovlivněn různými právními kulturami. V minulosti SD velmi opatrně sám sebe představoval jako prvního mezi rovnými, aby tak oblast autonomie NS zůstala respektována, díky čemuž mohlo docházet k rozdílné aplikaci unijního práva. Jelikož však pak novější rozhodnutí představují odklon od této dřívější praxe, úspěchem se zdá být zvýšená efektivita rozhodovacího procesu, která však s sebou nese potenciální napětí v kritickém vztahu mezi SD a vnitrostátními soudy.¹⁵

Za dobu svého působení se již SD stačil zabývat mnoha právními odvětvími, což zajišťuje právě celistvost rozhodování SD a zároveň posiluje jeho moc. Je současně civilním, správním i trestním soudem a samozřejmě zároveň díky svým pravomocem i soudem, který je obdobný soudu ústavnímu. Tento fakt však zapříčiňuje i negativní obraz jeho rozhodovací činnosti, kterým je jeho přetíženost. Tou se samozřejmě snižuje rychlost jednání a vzniká špatný náhled jednotlivců na jeho funkci. V poslední době by se dalo říci, že mu částečně odlehčil vznik tzv. soustavy evropských soudů, která kromě jeho samotného zahrnuje dále Tribunál a Soud pro veřejnou službu. Jak dlouho bude tento stav únosný, ukáže čas.

Samotný vztah SD a NS členských států upravuje především čl. 267 SFEU. Jedná se konkrétně o tzv. řízení o předběžné otázce, které je jednou ze tří kategorií řízení vedeného před SD. Zbylé dvě kategorie zahrnují tzv. sporná řízení a řízení o posudcích. Případy, kterými se zabývá Tribunál, jsou vyčleněny samostatně a zbytek otázek je potom řešen přímo SD. Jedná se tedy o tzv. negativní vymezení.¹⁶

Předběžná otázka dává NS možnost, jak v případě pochybností interpretovat právo EU jednotně, neboť toto usměrňuje právě SD v rámci své rozhodovací činnosti. Jak už jsme zmínili, pouze SD má právo judikaturu měnit, soud ČS nemůže právo EU vykládat podle svého uvážení a lišit se tak od rozhodnutí vydaného SD. V kompetenci SD je tedy zajištění jednotné aplikace unijního práva na celém území

¹⁵ WEILER, Joseph Halevi Horowitz. *The Constitution of Europe*. New York: Cambridge University Press, 1999, s. 216.

¹⁶ FIALA, Petr, PÍTROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. doplněné a aktualizované vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, s. 404.

EU, když v rámci předběžných otázek pomáhá jednotlivým NS výhradně v aplikaci unijního práva, nikoliv v rozhodování jejich jednotlivých sporů. Tyto jsou projednávány na úrovni soudů vnitrostátních.

V případě předložení předběžné otázky nehraje roli, o jaký soud v hierarchii NS jde (jako příklad nám může posloužit judikát *Foto-Frost*¹⁷, o kterém se zmíníme ještě v následující kapitole). Soud nižší instance se tak nemusí řídit pokyny soudu vyšší instance a v případě pochybností o správnosti výkladu práva EU může předložit předběžnou otázku SD. Ostatně právě tuto problematiku detailněji rozebírá v návaznosti na předešlou judikaturu rozsudek *Elchinov*¹⁸. Ten poznamenal, že „Podle ustálené judikatury totiž článek 267 SFEU přiznává vnitrostátním soudům tu nejširší možnost obrátit se na Soudní dvůr, mají-li za to, že věc, kterou projednávají, vyvolává otázky vyžadující výklad či posouzení platnosti ustanovení práva Společenství nezbytných pro vyřešení sporu, který jim byl předložen.“¹⁹

Jak již bylo poznamenáno v předchozí kapitole, právě s předložením žádosti o předběžnou otázku souvisí princip bezprostřední aplikovatelnosti. NS jsou povinny aplikovat unijní právo a v případě sporu, který vznikne mezi právem EU a právem vnitrostátním, předkládají předběžnou otázku SD. K předložení předběžné otázky se podle čl. 267 SFEU váže buď povinnost NS či jeho oprávnění.²⁰

Jak už jsme naznačili výše, mezi NS a SD nejde o instanční vztah. Např. profesor Vladimír Týč zastává názor, že řízení o předběžné otázce nemá nic společného s dvojinstančností rozhodování a odlišuje se níže uvedenými znaky:

- 1) řízení probíhají před dvěma různými orgány, tj. před NS členského státu a SD, jež nespádají do stejné soustavy soudů,
- 2) předmět řízení je rozdílný, kdy SD nezasahuje do řízení ve věci samé,
- 3) SD nemůže změnit ani zrušit rozhodnutí NS, ten je však výkladem SD vázán a
- 4) řízení o předběžné otázce je ukončeno SD před vydáním rozhodnutí ve věci samé.²¹

¹⁷ Rozsudek ze dne 22. října 1987, *Foto-Frost v. Hauptzollamt Lübeck-Ost*, C-314/85, ECR 4199.

¹⁸ Rozsudek ze dne 5. října 2010, *Elchinov*, C-173/09, Sb. rozh. s. I-8889.

¹⁹ Tamtéž, bod 26.

²⁰ K tomu, kdy je NS oprávněn, či povinen předložit předběžnou otázku si uvedeme v kapitole 2.4.

²¹ TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 5. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2006, s. 125.

Ve své podstatě je však správné vnímat vztah soudů ČS a SD dohromady jako tzv. unijní soudnictví, nikoliv odděleně. Vždyť jde o vztah spolupráce, která však ve svém důsledku nese i jisté donucení, což vysvětluje, jak velice je samotné rozhodnutí SD vůči NS členských států závazné. Uvedeme si zde citaci z případu *Larsy*²², kterou generální advokát Legér vystihuje mnohé podstatné: „*Aniž bych se pouštěl do debaty nad povahou závaznosti, kterou jsou rozhodnutí ESD o interpretaci obdařena, jež odpověď na vznesenou otázku nevyžaduje, měl bych vyjasnit, že odpovědnost bude muset být posuzována ve světle rozhodnutí ESD v případě Brasserie du Pêcheur a Factortame. Neaplikace přístupu přijatého komunitární judikaturou na identickou situaci, na straně členského státu nebo správního orgánu, je závažným porušením komunitárního práva. Rozsudek v Brasserie du Pêcheur a Factortame odkazuje obzvláště na existenci rozhodnutí o předběžné otázce nebo ustálené judikatury, ze které je jasné, že předmětné jednání je porušením práva.*“²³ Svým způsobem bychom tedy mohli říci, že jde o jakýsi precedent, který je obecným výkladem platného unijního práva. Sám konkrétní spor potom již řeší soud ČS, jehož se kauza týká.

Unijní právo však pojem precedent nepoužívá, nicméně hovoří o tzv. ustálené judikatuře. V této souvislosti je důležité zmínit případ *Da Costa*²⁴, ve kterém byl tento pojem rozebírán a ustanoven namísto závazného precedentu, když ho generální advokát Lagrande ve svém stanovisku odmítal, nicméně ve svém vyjádření došel k závěru, že není třeba předkládat předběžné otázky, existuje-li ustálená judikatura, a to vzhledem k tomu, aby nedocházelo ke zvyšování počtu předběžných otázek. Svým způsobem tedy o jakési precedenční právo jde.²⁵

2.3. Vymezení pojmu „soud“

V této kapitole si uvedeme, co se vlastně v rámci unijního pojetí rozumí pojmem „soud“. Z hlediska naší práce je podstatné tento pojem více rozebrat, neboť jeho vnímání na poli vnitrostátního a unijního práva je jiné.

²² Rozsudek ze dne 28. června 2001, *Larsy*, C-118/00, ECR I-5063.

²³ Stanovisko generálního advokáta Legéra v případě *Larsy*, C-118/00, ECR I-5063, bod 76-77. Citace dle BOBEK, Michal, KOMÁREK, Jan. *Koho vážou rozhodnutí ESD o předběžných otázkách?* – 1. část. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 19, s. 704.

²⁴ Rozsudek ze dne 27. března 1963, *Da Costa en Schaake NV and Others v. Administratie der Belastingen*, C-28-30/62, ECR 31.

²⁵ BOBEK, Michal. *Předběžná otázka v komunitárním právu*. Praha: Linde, 2005, s. 373-374.

Můžeme říci, že samotný SD je de facto součástí soudního systému NS a slouží jako návodce při aplikaci unijního práva NS. Toto je jeho nejdůležitějším posláním. Je jednou ze složek národních soudních struktur, neboť právě on sám se zabývá civilními, trestními, správními věcmi a k tomu nezřídka i spory ústavního charakteru. Nemůžeme však říci, že jeho role je nadnárodní a, dle judikatury soudě, je jeho postavení mnohdy nejednoznačné. K tomu se výstižně vyjadřuje ve svém článku Jan Komárek, když uvádí, že SD se nachází v rozporuplném postavení – na jednu stranu je v postavení Nejvyššího soudu Unie, kdy zabezpečuje jednotnou aplikaci unijního práva v jednotlivých ČS a na druhou stranu v roli soudu ústavního, který má zaručovat základní práva jednotlivcům.²⁶ SD všechny tyto úkony provádí v rámci řízení o předběžné otázce.

Samotná SFEU v čl. 267 stanoví, kdy je NS členského státu oprávněn či povinen předložit SD předběžnou otázku. Co vlastně tedy onen pojem „soud“ znamená? To, samozřejmě v kontextu výše uvedeného čl. 267 SFEU, autoritativně vykládá SD v rámci své rozhodovací činnosti. Důležité je přitom poznamenat, že podle práva EU je třeba tento orgán chápat na unijní úrovni, nikoliv na té národní. Jejich vymezení se totiž překrývá pouze částečně.

Pojem „soud“ musíme chápat širěji, než jsme zvyklí, když jeho výklad nalezneme v judikatuře SD. Stěžejním judikátem pro vymezení tohoto pojmu z hlediska unijního práva je případ *Vaassen-Goebbels*²⁷ a také *Dorsch Consult*²⁸.

V případě *Vaassen-Goebbels*, který se týkal rozhodčího řízení, byla poprvé stanovena kritéria, jež musí být splněna k tomu, aby tento orgán mohl podat předběžnou otázku SD a jeho podání bylo přípustné. Tato byla později potvrzena i judikátem *Dorsch Consult*. Václav Stehlík je ve svém článku právě s odkazem na ně shrnuje následovně:

- 1) „orgán musí být vytvořen na základě práva,
- 2) musí se jednat o orgán stálý,

²⁶ KOMÁREK, Jan. *In the Court We Trust - But Should We? On the Need for Hierarchy and Differentiation in the Preliminary Ruling Procedure* [online]. London School of Economics & Political Science 19. listopadu 2006 [cit. 15. května 2013]. Dostupné na <http://papers.ssrn.com/sol3/cf_dev/AbsByAuth.cfm?per_id=582936>, s. 17-19.

²⁷ Rozsudek ze dne 30. června 1966, *Vaassen-Goebbels v. Beambtenfonds voor het Mijnbedrijf*, C-61/65, ECR 377.

²⁸ Rozsudek ze dne 17. září 1997, *Dorsch Consult Ingenieursgesellschaft v. Bundesbaugesellschaft Berlin*, C-54/96, ECR I-4961.

- 3) jeho pravomoc musí být obligatorní, tedy strany sporu nemají možnost obrátit se na jiný orgán,
- 4) orgán musí rozhodovat spory mezi jednotlivci před daným orgánem,
- 5) musí při svém rozhodování aplikovat zákony,
- 6) musí se jednat o orgán nezávislý.²⁹

Je-li splněno výše uvedené vymezení soudu, není potom důležité posuzovat, o jaký druh řízení se v konkrétním případě jedná, zdali je rozhodováno ve věcech trestních, občanskoprávních, správněprávních nebo pracovněprávních, stejné je to i s posouzením, zda jde o soudní či rozhodčí řízení. Ve své podstatě jde vždy o to, aby byl konkrétní orgán podřaditelný pod výše uvedených šest bodů. Jelikož však tyto znaky nejsou striktně určeny v rámci unijních právních předpisů, může docházet v konkrétních praktických případech k odlišným aplikacím, které opět usměrňuje judikatura SD.

Pokud výše uvedené budeme aplikovat na položení předběžné otázky, dojdeme k závěru, že předběžnou otázku nemusí podávat pouze samotné NS, ale i jiné orgány jednotlivých ČS, které splňují kritéria vymezená SD. Pokud orgán ČS výše uvedené prvky splňovat nebude, nemůže předložit SD předběžnou otázku.

Nejsou to však jen tyto dva případy, které se vymezením pojmu soud zabývají, uvedeme si ještě několik dalších stěžejních judikátů v rámci této problematiky.

Jedním z nich je bezpochyby případ *Balocchi*³⁰. SD v tomto případě definoval, že soudem oprávněným podat předběžnou otázku se rozumí nezávislá instance trvalé povahy, která je povolána zákonem k rozhodování sporů. Tato instance rozhoduje podle právních norem, nikoliv podle kritérií spravedlnosti nebo dohody stran. Ve svých dalších judikátech potom uznal pravomoc a příslušnost i pro další instituce ČS jako jsou rozhodčí soudy (případ *Danfoss*³¹), když tyto byly původně

²⁹ STEHLÍK, Václav. Postavení správních orgánů a pojem „soud“ v článku 234 Smlouvy ES. *Mezinárodní a srovnávací právní revue*, 2004, roč. 3, č. 12, s. 5.

³⁰ Rozsudek ze dne 20. října 1993, *Balocchi v. Ministero delle finanze dello Stato*, C-10/92, ECR I-5105.

³¹ Rozsudek ze dne 17. října 1989, *Danfoss*, C-109/88, ECR 3199.

judikátem *Nordsee*³² vyloučeny, dále pak profesní komory (případ *Broeckmeulen*³³) či rozhodčí výbory, samozřejmě pokud tyto subjekty splňují výše uvedená kritéria.³⁴

Co se týká soudů nejvyšší instance, tedy ústavních, obecně jsou i tyto zahrnuty pod čl. 267 SFEU. Nejsilnějšími argumenty proti tomu, aby došlo k podřazení ústavních soudů pod tento článek, byly jednak politický charakter ústavních soudů, a také jejich role jako tzv. negativních zákonodárců.³⁵ V případě položení předběžné otázky soudem této instance může nastat problém, že jeho nezávislá povaha může být ztracena. V tomto smyslu jde o velmi citlivé téma, načež jak nám napovídají statistiky SD, jednotlivé ústavní soudy ČS se jej ho zhostily různě. Ústavní soudy ČS se nejčastěji dostávají do konfliktu, zda se zachovat podle čl. 267 SFEU a nebo si udržet svoji nezávislost.³⁶

2.4. Povinnost či oprávnění národního soudu předložit předběžnou otázku

Zahájení řízení o předběžné otázce náleží výhradně do pravomoci NS. SD tento typ řízení nikdy nemůže vyvolat z úřední povinnosti. V případě řízení o předběžné otázce nejde o samostatné vyřešení sporu přímo před SD, nýbrž o to, zda řízení před NS bude pokračovat či nikoliv. Zároveň se nejedná ani o řádný či mimořádný opravný prostředek.

Tento institut svým způsobem slouží ke sjednocování aplikace práva EU mezi podstatně rozdílnými soudními systémy jednotlivých ČS a je nastaven tak, že soudům nižších stupňů dává oprávnění předběžnou otázku položit a naopak soudům, které stojí v hierarchii národní soudní soustavy nejvýše, povinnost jejího vznesení.

Této příležitosti se mocně chopily soudy nižšího stupně a začaly tuto možnost využívat právě k tomu, aby mohly „obejít“ názor soudu stojícího v hierarchii nad nimi.

³² Rozsudek ze dne 23. března 1982, *Nordsee v. Reederei Mond*, C-102/81, ECR 1095.

³³ Rozsudek ze dne 6. října 1981, *Broeckmeulen v. Huisarts Registratie Commissie*, C-246/80, ECR 2311.

³⁴ JANKŮ, Martin, JANKŮ, Linda. *Vybrané kapitoly z práva EU*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009, s. 98.

³⁵ JEŽEK, Mojmír. Soudní orgán ve smyslu čl. 234. *Evropské a mezinárodní právo*, 2004, roč. 13, č. 2, s. 13.

³⁶ HAMULÁK, Ondrej. *Právo Evropské unie v judikatuře Ústavního soudu České republiky*. Praha: Leges, 2010, s. 162-163.

Navíc v případě *Rheinmühlen*³⁷ SD judikoval, že soud nižšího stupně nemůže být zbaven možnosti podat předběžnou otázku podle čl. 267 SFEU (dříve čl. 234 SES), neboť by tak mohlo dojít k porušení práva EU.³⁸

Pro specifikaci si opět uvedeme čl. 267 SFEU, který konkrétně stanoví, že „Soudní dvůr EU má pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se výkladu Smluv, a dále také platnosti a výkladu aktů přijatých orgány, institucemi nebo jinými subjekty Unie.“³⁹ Tento článek také určuje, kdy má NS ono oprávnění či povinnost předběžnou otázku předložit.

Povinnost předložit předběžnou otázku nastupuje dle čl. 267 SFEU v případě, když rozhodnutí NS již nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva. Jestliže proti rozhodnutí již není přípustný žádný opravný prostředek, je tento soud tím pádem soudem posledního stupně.⁴⁰ Je však třeba podotknout, že tato povinnost neplatí vždy, nýbrž z ní existují určité výjimky, které si uvedeme níže. Na druhou stranu pokaždé nemusí jít o soud posledního stupně. Jako příklad si uvedeme případ *Foto-Frost*, kde bylo judikováno, že veškeré NS jsou povinny předložit předběžnou otázku SD, jedná-li se o platnost unijního práva (nemusí být brán zřetel ani na to, o jakou instanci jde a zda je možné podat opravné prostředky proti rozhodnutí takového soudu). Je důležité rovněž poznamenat, že v případě, kdy má soud pochybnosti o platnosti unijního práva, je povinen vždy podat předběžnou otázku a naopak v případě, domnívá-li se účastník řízení, že dochází k porušení práva EU, musí být jeho námitka neplatnosti aktu EU důvodná. Tak stejně se musí obrátit NS kteréhokoliv stupně na SD v případě, že má odlišný právní názor a má v úmyslu odchýlit se od ustálené judikatury.⁴¹

Jak jsme se již zmínili, existují však i výjimky, kdy NS posledního stupně nemusí podat žádost o řízení o předběžné otázce. Vzhledem ke skutečnosti, že tato oblast není předmětem této diplomové práce, budeme se jí věnovat jen stručně.

³⁷ Rozsudek ze dne 16. ledna 1974, *Rheinmühlen Düsseldorf v. Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, C-166/73, ECR 33.

³⁸ ŠTENCEL, Václav. Předběžná otázka jako prostředek nerespektování závazného právního názoru nadřízeného soudu. *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 22, s. 801.

³⁹ Smlouva o fungování Evropské unie. Úř. Věst. C 326, 26. října 2012, s. 164.

⁴⁰ V tomto případě posuzujeme přípustnost opravného prostředku pro obě strany sporu, nedělíme tedy tyto prostředky na řádné a mimořádné. Např. v České republice může podat předběžnou otázku i okresní soud a to právě proto, že vždy záleží na konkrétní projednávané věci a naopak speciálním případem bude Ústavní soud ČR, který je sice jednoinstanční, ale vzhledem k tomu, že působí jako soud prvního a zároveň posledního stupně, bude-li třeba, musí se s předběžnou otázkou k SD také obrátit.

⁴¹ BOBEK, Michal. *Předběžná otázka v komunitárním právu*. Praha: Linde, 2005, s. 207.

SD v případě *CILFIT*⁴² odpovídá na otázku vztahující se k výkladu unijního práva, zda je NS povinen předložit předběžnou otázku i v případě, že se jeho interpretace zdá být zjevná. SD v něm vymezil oblasti, kdy NS posledního stupně nemají povinnost předběžné otázky předkládat, a stanovil tři podmínky. Jedná se o případy, kdy není otázka unijního práva relevantní pro řešení daného případu, dále existuje-li ustálená judikatura SD k dané otázce (hovoříme zde o tzv. *acte éclairé*, kdy soud řeší případ, který má stejný předmět řízení, jako byl řešen již v předchozích rozhodnutích SD), a jestliže výklad nebo správná aplikace unijního práva jsou naprosto zjevné a jasné (tzv. *acte clair*, kdy NS nesmí mít žádné pochybnosti). Při užití posledně zmíněné podmínky musí NS přihlížet k neobvyklosti unijního práva, dále musí srovnat jazykové verze textu, použít terminologii a právní pojmy unijního práva, vzít ohled na rozdílnost interpretace unijního práva a jeho výklad musí být stejně zjevný i ostatním NS a SD.⁴³ Podmínky stanovené *acte clair* se však provádí se značnou obtížností, tím hůře pro soudce vnitrostátních soudů. Na tuto skutečnost upozornil i generální advokát Jacobs v rámci judikátu *Wiener v. Hauptzollamt Emmerich*.⁴⁴

Shrňme si výjimku *acte clair* tak, jak je v knize Právo Evropské unie přiblížena odkazem na čl. 104 odst. 3 Jednacího řádu SD. Ten stanoví, že „*Soudní dvůr může v řízení o předběžné otázce rozhodnout pouze odůvodněným odkazem na svoji předchozí judikaturu v případě, že:*

- *předběžná otázka předložená Soudnímu dvoru je identická s otázkou, o které již Soudní dvůr rozhodl;*
- *odpověď na předběžnou otázku může být jasně vyvozena z existující judikatury Soudního dvora;*
- *odpověď na předběžnou otázku nepřipouští žádnou rozumnou pochybnost, jak otázku vyřešit.*⁴⁵

⁴² Rozsudek ze dne 6. října 1982, *CILFIT v. Ministero della Sanità*, C-283/81, ECR 3415.

⁴³ BOBEK, Michal. Které české soudy budou mít povinnost obracet se na Evropský soudní dvůr v rámci řízení o předběžné otázce? *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 5, s. 180.

⁴⁴ Rozsudek ze dne 20. listopadu 1997, *Wiener v. Hauptzollamt Emmerich*, C-338/95, ECR I-6495, bod 65.

⁴⁵ OUTLÁ, Veronika a kol. *Právo Evropské unie*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008, s. 170.

V závěru této podkapitoly si ještě přehledně uvedme, jaké typy předběžných otázek nejsou přípustné k podání SD. V této souvislosti přináší vynikající ucelený přehled Michal Bobek:

- 1) „základem předběžné otázky není reálný spor,
- 2) předběžná otázka se netýká komunitárního práva,
- 3) otázka komunitárního práva není pro daný spor relevantní,
- 4) otázka je hypotetická či příliš obecná,
- 5) předkládající soud dostatečně neobjasnil skutkové či právní pozadí předběžné otázky, anebo dostatečně nemotivoval svoji žádost,
- 6) otázka není povahy právní, ale politické,
- 7) jiné procesní důvody, typicky:
 - a. předkládající soud není soudním orgánem ve smyslu článku 234 SES,
 - b. důvod k položení předběžné otázky ještě nevznikl či odpadl,
 - c. stažení žádosti o předběžnou otázku,
 - d. předběžná otázka koliduje s jiným druhem řízení.⁴⁶

Vzniknou-li však v konkrétním případě nějaké pochybnosti, je vždy lepší předložit SD předběžnou otázku, než se dopustit porušení unijního práva.

A v jaké fázi řízení je potřeba takovou předběžnou otázku předložit? Na tuto otázku nám odpovídá SD ve věci *Rheinmühlen*⁴⁷, kde uvádí, že je v pravomoci NS rozhodnout o tom, v jakém stádiu řízení bude předběžná otázka položena. Národní soudce tak může předběžnou otázku podat v jakékoliv fázi řízení.

Podrobnosti průběhu řízení pak upravuje Jednací řád SD a principy jednání stanovuje Protokol o Statutu SD.

Jelikož samotná předběžná otázka není předmětem této diplomové práce, nebudeme se jí již dále a hlouběji zabývat a přejdeme k samotné odpovědnosti ČS za škodu způsobenou porušením unijního práva NS, která s ní úzce souvisí. Tato odpovědnost se vyvinula právě v důsledku skutečnosti, že v souvislosti s řízením o předběžné otázce, avšak nejen s ním, byly na NS přeneseny další pravomoci

⁴⁶ BOBEK, Michal. *Předběžná otázka v komunitárním právu*. Praha: Linde, 2005, s. 107.

⁴⁷ Rozsudek ze dne 16. ledna 1974, *Rheinmühlen Düsseldorf v. Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, C-166/73, ECR 33, bod 3, 4.

a s nimi spojené povinnosti, načež následkem jejich nerespektování vzniká ČS odpovědnost za takové chování svého NS. Právě na národním soudci totiž leží odpovědnost za zahájení či nezahájení řízení o předběžné otázce, když tuto odpovědnost nese sám a je pouze na něm, aby zhodnotil danou situaci a dospěl k závěru, zda je nutné předběžnou otázku podat či nikoliv.

3. Odpovědnost členského státu za škodu způsobenou porušením práva EU vůči jednotlivci

Když se zamyslíme, co vlastně slovo odpovědnost znamená a proč vzniká, prvotně nás napadne, že jde o následek nějakého porušení a s tímto porušením vzniklé škody. Z hlediska tématu práce stojí za zmínku, že ve vazbě na odpovědný subjekt existují tři typy odpovědnosti. Jedná se o odpovědnost Evropské unie, odpovědnost ČS a odpovědnost jednotlivce. Jelikož je předmětem této práce odpovědnost ČS za škodu, budeme se dále zabývat pouze tímto typem, který dále podrobněji specifikujeme.

Na úvod můžeme nejprve konstatovat, že v jednotlivých státech EU byly a stále jsou velké rozdíly v odpovědnostních systémech, a bylo tedy nezbytné tyto systémy nějakým způsobem sjednotit. Samotná SFEU neobsahuje ustanovení o odpovědnosti ČS vůči jednotlivci za škodu způsobenou porušením unijního práva, nicméně od svého vzniku dodnes si EU vytvořila vlastní systém právní odpovědnosti, a to na základě judikatury SD. Tento fakt dokazuje, jak velký vliv má SD na vývoj unijního práva, když si v řadě svých rozhodnutí rozpracoval jednotlivé prvky tohoto institutu, přičemž není pochyb o tom, že se tento systém neustále vyvíjí. Již na počátku 60. let minulého století SD naznačil, že nastane-li porušení práva EU ze strany ČS, má tento stát povinnost ono porušení ukončit a dokonce i nahradit vzniklou škodu.⁴⁸ Pozdější zásadní judikáty týkající se této problematiky si dále rozebereme.

Jelikož se tato kapitola zabývá porušením, které bylo způsobeno jednotlivci, je na místě si uvést, jaké jsou vlastně možnosti onoho jednotlivce v případě, že jeho nárok vyplývající z unijního práva nebyl ČS respektován:

- 1) Poškozený se může svého práva domáhat přes NS cestou předběžné otázky. V tomto případě je však pouze na NS, jestli takovou otázku SD předloží (či nikoliv).
- 2) Na základě judikátu *Francovich* svůj nárok na náhradu škody může uplatnit u NS přímo.

⁴⁸ Rozsudek ze dne 7. února 1973, *Commission v. Italy*, C-39/72, ECR 101; rozsudek ze dne 16. prosince 1960, *Humblet v. Belgian State*, C-6/60, ECR 559.

- 3) Jednotlivec má možnost podat stížnost EK, což má velký význam, neboť EK je informována o porušení unijního práva ČS, samozřejmě pokud k němu skutečně došlo.⁴⁹

Následující podkapitola poskytne stručný pohled na vývoj odpovědnosti za škodu ČS vůči jednotlivci způsobenou porušením unijního práva, v rámci judikatorní činnosti SD.

3.1. Stěžejní rozsudky zakládající institut odpovědnosti

Obecně můžeme říci, že vznik tohoto institutu na základě judikatorní činnosti SD značně upevňuje možnost vynucování práva EU z pohledu jednotlivce.

Jak zmiňujeme výše, první signály byly nastíněny již v 60. letech minulého století, kdy se SD v jistých rozsudcích zmínil o tom, že v případě porušení práva EU členským státem musí od tohoto porušení ČS ustoupit a k tomu nahradit škodu tím způsobenou. Tato judikatura však pouze povinnost ČS k náhradě škody, kterou způsobily, zmiňovala jen okrajově a nerozebírala nikterak hlouběji. Skutečný vývoj tohoto institutu započala až vadná implementace směrnic, až se následně vyvinul obecný princip, který je možno aplikovat i na jiné druhy porušení práva EU.

Do této doby byla odpovědnost chápána jen jako odpovědnost ČS vůči ES. Touto cestou tak SD svým způsobem donutil ČS, aby unijní právo skutečně vnímaly a aplikovaly, a tím nepřímo zvýšil ochranu práv jednotlivce, pokud mu porušením unijního práva vznikla újma.

Odpovědnost ČS za škodu způsobenou jednotlivci poprvé SD judikoval ve svém rozhodnutí *Francovich*⁵⁰. Na tento případ navazovaly kauzy další, jež jsou v mnoha zdrojích často označovány jako první generace případů. Tyto se týkají především neimplementace nebo pozdní implementace směrnic. Tato však byla později další generací případů překonána, když došlo k zobecnění vymezení odpovědnosti.

Nejprve se tedy podrobněji zaměříme na případ *Francovich*, který je přelomovým a základním rozhodnutím, co se odpovědnosti ČS za škodu způsobenou jednotlivci porušením povinnosti transponovat směrnici do národního

⁴⁹ TÝČ, Vladimír, KŘEPELKA, Filip, NOVÁK, Daniel. *Soudnictví v institucionální struktuře Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 33.

⁵⁰ Rozsudek ze dne 19. listopadu 1990 ve spojených věcech – *Francovich and Bonifaci v. Italy*, C-6/90 a C-9/90, ECR I-5357.

právního řádu týče. V této věci Itálie nedodržela implementační lhůtu pro směrnici Rady ze dne 20. října 1980 80/987/EHS o sblížení právních předpisů ČS týkajících se ochrany zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele, ze které vyplývá povinnost státu vytvořit tzv. garanční instituce. Tyto by měly vyplácet zaměstnancům dlužné mzdy, dostane-li se jejich zaměstnavatel do platební neschopnosti. Pan Francovich a paní Bonifaci se do takovéto situace dostali. SD tehdy shledal, že ustanovení neimplementované směrnice nemůže být přímo účinné, nicméně ČS má povinnost nahradit škodu, která tím vznikla, a stanovil podmínky, jež které musí být splněny.⁵¹

SD později upevnil judikaturu ve své dalším rozhodnutí *a Factortame*⁵². Především zde princip odpovědnosti státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením unijního práva rozšířil na všechny moci ve státě⁵³ a stanovil podmínky pro obecnou odpovědnost, přičemž k vnímání této roviny obecnosti dále přispěl judikát *Dillenkofer*.⁵⁴ Rovněž tak generální advokát Léger se k této oblasti postavil pokrokově a v judikátu *Hedley Lomas*⁵⁵ potvrdil, že odpovědnost státu lze aplikovat i na moc výkonnou. Jedná se tedy o další generaci případů odpovědnosti ČS za škodu.

Vrátíme-li se k rozsudku *Factortame*, jejich skutkový stav spočívá v tom, že

nechtěly se domáhat náhrady škody před vnitrostátními soudy na základě toho, že zákony, které byly vůči nim uplatňovány, byly diskriminační. V případě společnosti francouzské šlo o německý zákon o dani z piva a té španělské o anglický zákon o obchodním loďstvu, kdy konkrétní ustanovení těchto zákonů byla shledána jako porušení unijního práva, a to žalobou EK pro porušení Smlouvy podle čl. 258 SFEU (dříve čl. 226 SES). Německý zákon o čistotě piva byl omezující v ustanoveních týkajících se složení piva a podílu přísad, které vyplývaly z tradičních německých postupů, když ostatní výrobci toto nespĺňovali a byli tak vyloučeni

⁵¹ Tyto podmínky jsou předmětem podkapitoly 3.3.

⁵² Rozsudek ze dne 5. března 1996 ve spojených věcech - *Brasserie du P* . *Bundesrepublik Deutschland a The Queen v. Secretary of State for Transport, ex parte Factortame and Others*, C-46/93 a C-48/93, ECR I-1029.

⁵³ V tomto případě se jednalo konkrétně o moc výkonnou.

⁵⁴ Rozsudek ze dne 8. října 1996, *Dillenkofer and Others v. Bundesrepublik Deutschland*, C-178/94, ECR I-4845. V této kauze šlo o opomenutí státu včas transponovat směrnici, kdy SD konstatoval, že podmínky stanovené v judikátu *Francovich* jsou podmínkami specifickými, kdežto ty v judikátu *Factortame*, ač byl tento vyhlášen později, obecnými.

⁵⁵ Rozsudek ze dne 23. května 1996, *Hedley Lomas*, C-5/94, ECR I-2553.

z německého trhu. Anglický zákon potom předepisoval lodím plujícím pod britskou vlajkou, kterým byl povolen rybolov v britských vodách, aby tyto lodě vlastnili ze 75% občané Spojeného království. Právě v této kauze byly stanoveny podmínky odpovědnosti ČS za škodu vůči jednotlivci způsobenou porušením unijního práva obecně.⁵⁶

Institut odpovědnosti tak byl ve své podstatě výše uvedenými rozhodnutími označen za nedílnou součást unijního právního řádu.

3.2. Stanovení a vývoj podmínek odpovědnosti

Judikátem *Francovich* bylo výslovně stanoveno, že princip odpovědnosti státu za škody způsobené jednotlivcům porušením unijního práva, která mu jsou přičitatelná, je inherentní systému smlouvy⁵⁷ a nastupuje zejména v těch případech, kdy se v důsledku nekonání ČS nelze dovolat přímého účinku ustanovení unijního práva. SD tedy poprvé konstatoval, že ČS musí nést svoji odpovědnost za jednání, kterým způsobily jednotlivci újmu, a to na základě porušení práva EU. Tento závěr podpořil tím, že stanovil tři konkrétní hmotněprávní podmínky, které musí být splněny k tomu, aby k porušení unijního práva skutečně došlo:

- 1) směrnice musí určit subjektivní práva jednotlivce,
- 2) na základě směrnice musí být jasně identifikovatelný obsah těchto práv,
- 3) mezi utrpěnou újmou jednotlivce a porušením povinnosti ČS musí existovat kauzální nexus.

K nastolení odpovědnosti dojde v případě, kdy jsou uvedené podmínky splněny kumulativně.

Soubor judikátů tento institut dále rozvedl a zároveň zobecnil. Konkrétně v případě získaly podmínky odpovědnosti povahu obecných hmotněprávních podmínek, které mohou být uplatňovány ve všech případech, kdy jednotlivec vyžaduje náhradu škody způsobenou mu porušením unijního práva ČS. Aby však došlo k zabránění velkému náporu žalob, byla v tomto judikátu stanovena a specifikována podmínka dostatečně

⁵⁶ Tyto si rovněž vymežíme v následující podkapitole.

⁵⁷ Rozsudek ze dne 19. listopadu 1990 ve spojených věcech - *Francovich and Bonifaci v. Italy*, C-6/90 a C-9/90, ECR I-5357, bod 35.

závažného porušení, při kterém musí jednotlivé ČS vycházet z jisté míry uvážení, jež mají. SD, aby byla zachována jednotná aplikace práva EU a nedocházelo tak k odlišným interpretacím této podmínky, konkrétně stanovil oblast kritérií, na která mají ČS při posuzování brát ohled. Jde o míru jasnosti a přesnosti porušení komunitárněprávní normy, rozsah míry uvážení, zda jde o porušení úmyslné či neúmyslné, zda omyl je omluvitelný či neomluvitelný nebo zda k porušení přispěly i instituce EU. Dalšími podmínkami, na které SD upozornil, jsou ty, že cílem porušené komunitárněprávní normy je založit subjektivní právo jednotlivce a dále potom samotná existence přímé příčinné souvislosti. SD se také vyjádřil k principu vnitrostátní procesní autonomie, v souladu s nímž by se odpovědnost ČS měla regulovat. Nicméně ji kvůli efektivní ochraně jednotlivce omezil, a to co se výše náhrady škody způsobené jednotlivci týká, kdy by tato náhrada měla zahrnovat i náhradu ušlého zisku, je-li to potřeba.⁵⁸

Z výše uvedeného vyplývá, že k náhradě škody nedojde automaticky v případě jakéhokoliv porušení unijního práva, nicméně musí být dosaženo jisté míry závažnosti takového porušení.

Shrňme si tedy, že na rozdíl od judikátu *Francovich* byly v judikátech *Br* stanoveny podmínky odpovědnosti tyto:

- 1) musí se jednat o dostatečně závažné porušení práva,
- 2) škoda bude nahrazena v souladu s národním právem, normy pro odpovědnost tohoto typu však nesmějí být méně výhodné než ty, které platí pro obdobné případy vnitrostátní povahy,
- 3) při posuzování náhrady škody nesmí dojít k podmínění této škody jiným nedbalostním či úmyslným jednáním na straně odpovědného.⁵⁹

Dalo by se tedy říci, že tento judikát je jakýmsi doplňkem rozsudku *Francovich*.

Jiná rozhodnutí SD potom ještě blíže rozebírají pojmy, které byly stanoveny výše. Tak např. rozhodnutí *Marshall I*⁶⁰ vymezuje, že do náhrady škody se zahrnují

⁵⁸ PIPKOVÁ, Hana, MALÍŘ, Jan, GRYGAR, Jiří. *Vybrané komentované rozsudky Soudního dvora Evropských společenství*. 3. svazek. Justiční akademie ČR, 2004, s. 17-29.

⁵⁹ TYČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 147.

⁶⁰ Rozsudek ze dne 2. srpna 1993, *Marshall v. Southampton and South West Hampshire Area Health Authority*, C-271/91, ECR I-4367.

i další činitelé ovlivňující výši její hodnoty, když tato musí být přiměřená, resp. musí jít o úplnou a skutečnou náhradu škody.⁶¹

Vzhledem k faktu, že zde rozebíráme odpovědnost objektivní, její vznik tak není vázán na zavinění a oprávnění jednotlivce na náhradu škody tedy vyplývá přímo z práva EU. Samotným nárokem na náhradu škody se však zabývá NS, který se řídí vnitrostátními předpisy, a určení způsobu náhrady škody tak zůstává v autonomii jednotlivých ČS.

3.3. Způsob náhrady škody

Jak jsme se již zmínili výše, způsob náhrady škody je v režii ČS, když se v této oblasti uplatní princip národní procesní autonomie. V případě, že SD deklaruje vznik škody, samotné řízení o náhradě škody potom probíhá přímo před příslušným soudem ČS. Úprava národní se tak vměšuje do požadavků unijních. Jiří Zemánek tuto zásadu ještě prohlubuje: „*K rozhodování sporů o náhradu škody jsou příslušné výlučně soudy členských států v souladu se zásadou národní procesní autonomie, která je prolomena komunitárními principy zákazu diskriminace a plného účinku (l'effet utile).*“⁶²

Tuto problematiku upravil SD opět ve svých judikátech, když již v judikátu *Francovich* uvedl, že je na jednotlivých právních řádech ČS, aby vymezily soudy a rovněž tak i procesní podmínky příslušné k zabezpečení dodržování práva EU. Při jejich určení musí být dodrženy dvě zásady, a to zásada ekvivalence a zásada účinnosti. Podmínky stanovené národními právními řády totiž nemohou být méně příznivé, než podmínky vztahující se k analogickým požadavkům na základě národního práva, a ve skutečnosti nemohou být nastaveny tak, aby nebylo možné náhrady škody dosáhnout.⁶³ SD tak stanovil, že v případě náhrady škody a vlastně i určení její výše bude zasahovat do rozhodování NS v té nejmenší možné míře, což je právě v souladu s principem národní procesní autonomie.

Judikát svým způsobem výše zmíněné potvrdil, když vymezil, že vzhledem k absentující oblasti způsobu náhrady škody v unijním právu, záleží na ČS, jaká si stanoví kritéria k vymezení jejího rozsahu. Tato však nesmí být

⁶¹ Tamtéž, bod 27-32.

⁶² ZEMÁNEK, Jiří. Odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci rozhodnutím nejvyššího soudu. *Evropské a mezinárodní právo*, 2003, roč. 13, č. 5, s. 18.

⁶³ Rozsudek ze dne 19. listopadu 1990 ve spojených věcech - *Francovich and Bonifaci v. Italy*, C-6/90 a C-9/90, ECR I-5357, bod 42-43.

méně příznivá, než kritéria vztahující se na obdobné nároky, jež jsou založena dle národního práva, a dále nesmí takovou náhradu škody činit nemožnou nebo neúměrně obtížnou. Toto je ještě dále upřesněno tím, že náhrady škody musí být přiměřená vzniklé újmě tak, aby byla zajištěna účinná ochrana práv.⁶⁴ Tento rozsudek dále stanovuje, že vzniklá škoda se musí vztahovat jak na reálnou náhradu škody, tak i na jiné druhy škod vzniklých právě v souvislosti s tou, o níž je pojednáváno. Takovým druhem škody se může stát ušlý zisk, který SD zmínil ve svém judikátu *Marshall*⁶⁵, když stanovil, že musí být nahrazena celá škoda, a to hmotná i nehmotná, reálná a rovněž tak i ušlý zisk. V této souvislosti je třeba podotknout, že ušlý zisk však není totéž jako zisk požadovaný.⁶⁶

Rovněž tak i judikát se zmiňuje, že vše musí probíhat v souladu se zásadami ekvivalence a účinnosti⁶⁷ a škoda by měla být přiznána už od jejího vzniku, jinak by bylo zpochybněno právo na náhradu škody, které SD ve svých rozsudcích přiznal.⁶⁸ Co se týká formy náhrady škody, nejpravděpodobnějším způsobem je finanční kompenzace tak, jak bylo tímto judikátem nastíněno. Další možností pak může být navrácení v předešlý stav.

⁶⁴ Rozsudek ze dne 5. března 1996 ve spojených věcech - *Brasserie du P* . *Bundesrepublik Deutschland a The Queen v. Secretary of State for Transport, ex parte Factortame and Others*, C-46 a C-48/93, ECR I-1029, bod 82.

⁶⁵ Rozsudek ze dne 26. února 1986, *Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority*, C-152/84, ECR 723.

⁶⁶ MALÍŘ, Jan. *Odpovědnost členských států za škodu v právu Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008, s. 151.

⁶⁷ Rozsudek ze dne 5. března 1996 ve spojených věcech - *Brasserie du P* . *Bundesrepublik Deutschland a The Queen v. Secretary of State for Transport, ex parte Factortame and Others*, C-46 a C-48/93, ECR I-1029, bod 88.

⁶⁸ Tamtéž, bod 94.

4. Odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU mocí soudní

4.1. Úvod do problematiky

V minulosti se zdálo nepředstavitelné vztahovat odpovědnost ČS za škodu způsobenou jednotlivci porušením unijního práva na veškerou moc ve státě, hlavně tedy na samotnou moc soudní. Postupným vývojem judikatury SD, v rámci které se odpovědnost začala rozšiřovat na moc zákonodárnou a výkonnou, bylo jen otázkou času, kdy bude odpovědnostní režim aplikován i na moc soudní.

Z rozsudku *Gratijs* jednoznačně vyznělo, že odpovědnost může být založena konáním i opomenutím kteréhokoliv státního orgánu, tzn. i soudního. Specificky se však SD k odpovědnosti za justiční pochybení vyjádřil až v judikátu *Köbler*, kde byl stanoven rozsah této odpovědnosti. SD byl v tomto případě velmi obezřetný, neboť, s ohledem na nezávislost soudnictví, jde o dosti problematickou oblast. Na druhou stranu jsou to ale právě NS, které disponují silou podání předběžné otázky SD, jež je prostředkem dosažení efektivity a jednotné interpretace a aplikace práva, načež NS jsou povinny se do kooperace se SD zapojit. Proto v případě nesprávné aplikace unijního práva, ať vědomé či nevědomé, musí nést ČS za takové jednání svých orgánů patřičné následky.

Ve spojitosti s odpovědností, která vznikla následkem porušení práva EU vnitrostátními soudy, můžeme dále hovořit o dvou jejích druzích. První vyplývá z porušení unijního práva, které je adresováno jednotlivci, způsobené mocí soudní ČS⁶⁹ a druhý se týká tzv. řízení o porušení Smlouvy ČS dle čl. 258 odst. 2 SFEU⁷⁰, které je v režii EK, jelikož tato kontroluje aplikaci unijního práva ČS.

4.2. Judikát *Köbler*

Judikát *Köbler* je v případě odpovědnosti ČS za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU mocí soudní stěžejním a dalo by se říci, že i jakýmsi precedentem. Představuje možnost, jak se svým způsobem dovolat práva, když se jednatel ocitne v roli poškozeného, kterému byla způsobena škoda justičním

⁶⁹ Tato je předmětem této kapitoly.

⁷⁰ O této problematice blíže v kapitole 5.

orgánem ČS nerespektováním unijního práva. Samotný jednatel sice nemá možnost podat žalobu či odvolání přímo k SD, existuje však institut v podobě předběžné otázky⁷¹, který má NS respektovat a podle toho předběžnou otázku z povinnosti či pouze oprávnění SD položit. Pokud však svoji povinnost nedodrží, je na místě právě žaloba na náhradu škody. Nejde tedy o odvolání v pravém slova smyslu, nicméně můžeme říci, že svým způsobem může být odvoláním nepřímým.

Případ *Köbler* ve svém rozhodnutí sám potvrzuje, s odkazem na dosavadní judikatorní činnost SD, že princip odpovědnosti ČS za škodu způsobenou jednotlivci porušením unijního práva se vztahuje na veškeré případy porušení unijního práva ČS, a to způsobené konáním či opomenutím kteréhokoliv jeho orgánu.⁷² Rozhodnutí, jež se týkalo pana profesora Gerharda Köblera, vyvolalo velkou pozornost a vzhledem k tomu, o jak citlivou problematiku jde, se ani není čemu divit. Mnohé státy totiž tento druh odpovědnosti vylučovaly nebo omezovaly, jelikož nechtěly, aby byla ohrožena nezávislost jejich soudnictví. Zásada nezávislosti soudnictví je totiž chráněna samotnými ústavami jednotlivých ČS. Navíc by se dalo říci, že díky potvrzení této odpovědnosti, leží na NS břímě řídit se unijním právem, které musí aplikovat dle vodítek, jež určuje SD.

Nicméně právě případ *Köbler* je ukázkou deklarace, že ne každé chybné rozhodnutí NS zakládá beze všeho nárok na náhradu škody a k tomu, aby byl tento nárok uznán, je zapotřebí dosáhnout jisté míry závažnosti.

Jelikož tento judikát tvoří jádro práce, rozebereme si jej velmi podrobně, přičemž začneme skutkovým stavem této věci.

4.2.1. Skutkový stav

Pan Gerhard Köbler byl profesorem zaměstnaným od roku 1986 na univerzitě v Innsbrucku. V roce 1996 podal podle článku 50a rakouského zákona o platu žádost o zvláštní příplatek za délku své služby univerzitního profesora. Podle tohoto článku příplatek náleží profesorům, kteří pracují pro rakouské univerzity nejméně patnáct let. Odst. 1 tohoto článku je formulován následovně: *„Univerzitní profesor nebo řádný univerzitní profesor nebo řádný profesor vysoké školy, který se může vykázat výsluhou patnácti let v tomto postavení na rakouských univerzitách nebo vysokých*

⁷¹ K této problematice blíže v podkapitole 2.4.

⁷² Rozsudek ze dne 30. září 2003, *Köbler*, C-224/01, ECR I-10239, bod 31.

školách a který čtyři roky pobíral příplatek za výsluhu let zakotvenou v článku 50 odst. 4, může od okamžiku, kdy jsou obě tyto podmínky splněny, nárokovat zvláštní příplatek za výsluhu let, která se bere v úvahu při výpočtu starobního důchodu, jejíž výše odpovídá výši odměny za výsluhu let zakotvené v článku 50 odst. 4.⁷³

Pan Köbler však po celou dobu nepracoval jen na rakouských univerzitách, nýbrž i na půdě univerzit jiných členských států EU. Domníval se tak, že i tato doba mu bude započítána a považoval tedy tuto zákonnou podmínku za nepřímou diskriminaci, podle které je porušena jedna ze základních svobod vnitřního trhu, a to konkrétně volný pohyb pracovníků.

Spor se dostal až před rakouský Nejvyšší správní soud (Verwaltungsgerichtshof). Tento soud předložil v roce 1997 předběžnou otázku o posouzení slučitelnosti rakouské úpravy s právem EU SD, nicméně o rok později po dotazu kancléře SD, zda na předběžné otázce Nejvyšší správní soud trvá, ji tento soud stáhl zpět s odkazem na podobný případ *Schöning-Kougebetopoulou*⁷⁴ a žalobu pana Köblera s konečnou platností zamítl. Svůj meritorní rozsudek odůvodnil tak, že zvláštní příplatek je věrnostním oceněním (nikoliv běžná součást platu), jehož povaha může být považována za výjimku ze základní svobody vnitřního trhu EU týkající se volného pohybu pracovníků a měla by akademické pracovníky motivovat k setrvání na rakouských univerzitách.

Pan Köbler s rozhodnutím nesouhlasil a následně v roce 2001 podal žalobu na náhradu škody u Zemského soudu ve Vídni (Landesgericht für Zivilsachen, Wien) proti Rakouské republice, ve které konstatoval, že Nejvyšší správní soud porušil ustanovení unijního práva, které má bezprostřední účinek na rakouském území a žádal o vyplacení příplatku za délku zaměstnání. Pan Köbler se domníval, že rozsudek Nejvyššího správního soudu porušil přímo aplikovatelná ustanovení, která ve svých rozsudcích interpretuje SD, a jež se zmiňují o tom, že příplatek není věrnostním oceněním. Prostředkem uplatnění jeho nároku se mu stal institut odpovědnosti ČS za škodu způsobenou porušením unijního práva. I přes názor Rakouské republiky, konkrétně její vlády, že Nejvyšší správní soud unijní právo neporušil a rozhodnutí tohoto soudu nejvyšší instance nemůže zakládat důvod

⁷³ MALÍŘ, Jan. *Odpovědnost členských států za škodu v právu Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008, s. 224.

⁷⁴ Rozsudek ze dne 15. ledna 1998, *Schöning-Kougebetopoulou v. Freie und Hansestadt Hamburg*, C-15/96, ECR I-47.

vzniku odpovědnosti státu za porušení unijního práva, Zemský soud ve Vídni nakonec předložil pět vzájemně podmíněných předběžných otázek k SD.⁷⁵

4.2.2. Předběžné otázky

Vzhledem k tomu, že Zemský soud ve Vídni považoval výklad unijního práva za nejistý a zároveň nepostradatelný k tomu, aby mohl rozhodnout, předložil SD následující předběžné otázky:

1)

) rovněž na případ, kdy jednání, jež má být v rozporu s komunitárním právem, spočívá v rozhodnutí nejvyššího soudu členského státu, jako je v tomto případě Verwaltungsgerichtshof?

- 2) *V případě, že je odpověď na první otázku kladná: Vztahuje se judikatura Soudního dvora, podle které je na právním řádu každého členského státu stanovit soud příslušný k řešení sporů, v nichž jde o individuální práva, dovozovaná z komunitárního právního řádu (zejména např. rozsudek Dorsch Consult⁷⁶), rovněž na případ, kdy jednání orgánu, jež má být v rozporu s komunitárním právem, spočívá v rozhodnutí nejvyššího soudu členského státu, jako je v tomto případě Verwaltungsgerichtshof?*
- 3) *V případě, že je odpověď na druhou otázku kladná: Odporuje právní teze formulovaná v níže uvedeném rozsudku Verwaltungsgerichtshof, podle níž je zvláštní příplatek za výsluhu let druhem odměny za věrnost, v tomto ohledu přímo použitelnému ustanovení komunitárního práva, zvláště principu nepřímé nediskriminace zakotvenému v článku 48 Smlouvy o založení ES a příslušné ustálené judikatuře Soudního dvora?*
- 4) *V případě, že je odpověď na třetí otázku kladná: Zakládá toto porušení přímo použitelného ustanovení komunitárního práva žalobci v hlavním sporu subjektivní právo?*

⁷⁵ PÍTROVÁ, Lenka, POMAHÁČ, Richard. *Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora*. 3. díl. Praha: Linde, 2005, s. 31-32.

⁷⁶ Rozsudek ze dne 17. září 1997, *Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft v. Bundesbaugesellschaft Berlin*, C-54/96, ECR I-4961.

- 5) *V případě, že je odpověď na čtvrtou otázku kladná: Má Soudní dvůr na základě znění žádosti o rozhodnutí předběžných otázek veškeré informace k tomu, aby posoudil, zda v daném případě Verwaltungsgerichtshof zjevně a významně zneužil pravomoci spojené s uvážením, které má, nebo je naopak na rakouském soudu, který předložil žádost o rozhodnutí předběžných otázek, aby tuto otázku vyřešil?*⁷⁷

Na výše uvedené otázky SD reagoval tím, že v podstatě institut odpovědnosti ČS za porušení unijního práva NS v tomto případě potvrdil. Tohle bylo v podstatě to nejdůležitější, k čemu se měl SD vyjádřit. Podrobný rozbor předběžných otázek si uvedeme níže.

4.2.3. Odůvodnění rozhodnutí Soudního dvora

Tento případ se stal bedlivě pozorovaným jak vládami jednotlivých ČS, tak i EK. Státy samozřejmě pochopitelně aspirovaly, aby odpovědnost za porušování práva národními soudními orgány byla co nejužší a EK s nimi částečně souhlasila. Využily své možnosti a předložily k této věci svá vyjádření. SD tak stál před těžkým rozhodnutím.

Jen příkladem si uveďme tvrzení některých vlád ČS. Německo a Nizozemí byly pro podporu této odpovědnosti s tím, že vznikne pouze v případě jejího dostatečně závažného porušení s ohledem na princip *res iudicata*⁷⁸. K tomuto úsudku se přidala i EK. Nizozemí si však stálo za tím, aby v případě, že NS nesplní povinnost předložit předběžnou otázku, tato odpovědnost vznikala výlučně. Naproti tomu Francie, Rakousko a Velká Británie odmítaly to, aby stát byl odpovědný za škodu způsobenou porušením unijního práva jejich NS, pokud rozhoduje v posledním stupni. Vlády těchto států se opíraly hlavně o princip *res iudicata*, který by mohl být podle jejich názoru tímto posunem prolomen a zaručenost právního řádu tak ohrožena.⁷⁹ Dalším argumentem bylo narušení soudcovské nezávislosti, kdy by mohlo dojít k oslabení autority soudů, načež SD tento důvod odmítl, když judikoval, že nelze hovořit

⁷⁷ MALÍŘ, Jan. *Odpovědnost členských států za škodu v právu Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008, s. 226.

⁷⁸ Tato problematika bude předmětem samostatné kapitoly.

⁷⁹ Rozsudek ze dne 30. září 2003, *Köbler*, C-224/01, ECR I-10239, bod 16-18.

o personální odpovědnosti soudců, tím pádem nedojde k intervenci do jejich suverenity.

Nyní se budeme věnovat vyjádření SD k jemu položené první a druhé předběžné otázce, které zkoumal společně.

Na začátku se zmínil, že princip odpovědnosti ČS způsobené jednotlivcům porušením unijního práva je obsahem samotného unijního právního řádu, což již bylo rovněž judikováno v rozsudcích *Factortame*, *British Telecommunications*⁸⁰, *Hedley Lomas*⁸¹, *Dillenkofer*⁸², *Norbrook Laboratories*⁸³, *Haim*⁸⁴ a další. Dále zdůraznil, že princip odpovědnosti je inherentní unijnímu právnímu řádu⁸⁵ a judikoval, jak jsme již zmínili výše, že odpovědnost vzniká ve všech případech porušení unijního práva ČS, a to způsobené jak jednáním, tak i opomenutím kteréhokoliv orgánu ČS. Děje se tak z toho důvodu, že všechny orgány musí dodržovat normy unijního práva, které se zabývají právním postavením jednotlivců, přičemž ochrana jednotlivců by byla oslabena, pokud by škodu způsobil orgán moci soudní⁸⁶, když v tomto kontextu vyvstává právě otázka *res iudicata*. Výstižnou poznámku uvádí ve svém článku Jan Malíř, který odkazuje na citaci Domitianuse Ulpianuse *Digesta* – „dávat každému, co jeho jest“, což vyznačuje hlavní smysl práva a jeho poskytování spravedlnosti.⁸⁷ Navíc, s ohledem na čl. 267 SFEU, třetí pododstavec (dříve čl. 234 SES, třetí pododstavec), tuto odpovědnost za porušení práva EU národními soudy vymezuje SD pouze na soudy nejvyšší instance.

V rámci položené druhé předběžné otázky se SD vyjadřuje k tomu, že každý ČS má povinnost stanovit soudy, které se budou spory o náhradách škod zabývat, a dále určit vhodné právo, které bude sloužit poškozeným tak, aby se ho mohli dovolat.

Třetí předběžná otázka se týká souladu rakouské normy upravující zvláštní příplatek s unijním právem. SD se samozřejmě nemůže zabývat samotným souladem normy národního charakteru, nýbrž výkladem unijního práva. V této souvislosti

⁸⁰ Rozsudek ze dne 26. března 1996, *British Telecommunications*, C-392/93, ECR I-1631.

⁸¹ Rozsudek ze dne 23. května 1996, *Hedley Lomas*, C-5/94, ECR I-2553.

⁸² Rozsudek ze dne 8. října 1996, *Dillenkofer and Others v. Bundesrepublik Deutschland*, C-178/94, ECR I-4845.

⁸³ Rozsudek ze dne 2. dubna 1998, *Norbrook Laboratories v. Ministry of Agriculture, Fisheries and Food*, C-127/95, ECR I-1531.

⁸⁴ Rozsudek ze dne 4. července 2000, *Haim*, C-424/97, ECR I-5123.

⁸⁵ Rozsudek ze dne 30. září 2003, *Köbler*, C-224/01, ECR I-10239, bod 30.

⁸⁶ Tamtéž, bod 31-33.

⁸⁷ MALÍŘ, Jan. Rozsudek Köbler a odpovědnost členských států za porušení komunitárního práva výkonem soudní moci: první reakce. *Právní rozhledy, příloha Evropské právo*, 2003, roč. 11, č. 12, s. 9.

vyslovil, že věrnostní ocenění formulované v článku 50a rakouského zákona o platu tvoří překážku volnému pohybu pracovníků, kterou nelze odůvodnit naléhavým právním zájmem.⁸⁸ Soud tak své počínání opodstatnil odkazem na rakouský zákon, který vylučuje započítání doby provádění prací v jiných ČS, což brání volnému pohybu pracovníků a způsobuje rozdělení trhu. Státní příslušníky Rakouska tento fakt nutí neopouštět území svého státu, jelikož po návratu ztrácí výhody, které by jinak měli, pokud by na jeho území zůstali, a naopak dostává do nevýhody nově příchozí. Tento důsledek tak nelze naléhavým právním zájmem odůvodnit.

Čtvrtou a pátou předběžnou otázku řešil SD společně a vyjádřil se, že má veškeré potřebné indicie k tomu, aby mohl zhodnotit, zda bylo jednání Nejvyššího správního soudu v souladu se Smlouvou. Dále se vyjadřuje ke skutečnosti, zda bylo porušení zjevné a dostatečně závažné, a rozebírá podmínky, přičemž se přiklání k názoru, že v tomto případě se Nejvyšší správní soud nedopustil zjevného porušení, a tím pádem ani porušení dostatečně závažného, a jeho počínání tak nezakládá odpovědnost ČS za toto rozhodnutí.⁸⁹

I přesto, že podle názoru SD Rakouská republika není v tomto případě odpovědná za jednání Nejvyššího správního soudu, jelikož pochybení rakouské justice nebylo dostatečně závažné, SD uznal odpovědnost státu jako princip a prohlásil, že ústavní formule o neodpovědnosti státu za akty svého vrcholného soudu nemá vliv na přiznání náhrady škody za porušení unijního práva.⁹⁰

4.2.4. Ke stanoveným podmínkám a významu judikátu

I v tomto případě se SD vrátil k již dříve stanoveným podmínkám odpovědnosti vyjádřeným ve starších judikátech. Odpovědnost moci soudní v unijním právním řádu přirovnal k právnímu řádu mezinárodnímu, a to tak, že pokud u zrodu odpovědnosti stojí porušení závazku mezinárodního ze strany moci soudní, musí tomu tak být i v případě porušení toho unijního.⁹¹ Právě kvůli ochraně práv jednotlivců musí existovat možnost vynutit si u svých NS náhradu škody, cítí-li se jedinec na svých právech poškozen, obzvláště jedná-li se o porušení práva soudem posledního

⁸⁸ Rozsudek ze dne 30. září 2003, *Köbler*, C-224/01, ECR I-10239, bod 87.

⁸⁹ Více si uvedeme v následující kapitole při rozboru podmínek vzniku odpovědnosti.

⁹⁰ ŠLOSARČÍK, Ivo. Evropský soudní dvůr a předběžná otázka podle čl. 234 SES [online]. EUROPEUM [cit. 1. června 2013]. Dostupné na <http://www.europeum.org/doc/arch_eur/ISlosarcik_team_europe.pdf>, s. 13.

⁹¹ Rozsudek ze dne 30. září 2003, *Köbler*, C-224/01, ECR I-10239, bod 32.

stupně. Toto vychází z judikátu *Grain Processing*, a také čl. 267 SFEU (dříve čl. 234 SES).

SD potvrdil, že i v tomto případě odpovědnost za porušení unijního práva vznikne, jsou-li porušeny podmínky, které byly již dříve judikatorně stanoveny, přičemž se jedná o tyto tři:

- 1) porušená právní norma má za cíl založit práva jednotlivcům,
- 2) porušení práva musí být dostatečně závažné a
- 3) musí existovat přímá příčinná souvislost mezi porušením povinností spočívající na státu a škodou, kterou utrpěl poškozený.⁹²

Výše specifikované podmínky, na základě kterých obecně vzniká tento typ odpovědnosti a s ní související náhrada škody za takovéto porušení, platí od judikátu *Dillenkofer*.

Budeme-li se zabývat podmínkou první, jedná se v tomto případě o porušení práva unijního, a to nejen primárního. Důležité je podotknout, že tato norma vylepšuje postavení jednotlivce a je možné na jejím základě určit obsah práv a povinností, které vymezuje. Musíme vzít také v úvahu, jaký subjekt toto právo porušil. Judikát *Köbler* hovoří o soudech poslední instance, nikoliv soudech stojících v hierarchii níže. Toto podtrhuje i generální advokát Léger ve svých stanoviscích. SD svůj postoj odůvodňuje tím, že v tomto případě již nemá jednatel možnost, kde se svého práva dovolat, a tak v případě porušení práva unijního je namístě, aby existoval orgán, který bude toto právo hájit. V souvislosti s tím je na místě připomenout čl. 267 SFEU (dříve čl. 234 SES), který stanoví buď oprávnění, nebo povinnost NS podat předběžnou otázku, přičemž tato povinnost nastoupí v případě, byly-li podle vnitrostátního práva vyčerpány všechny opravné prostředky. A co se stane, pokud právo EU poruší sám SD? Tento stojí v hierarchii soudů EU nejvýše, a co se týká sporů s unijním prvkem, jeho názor by měl být respektován. K této problematice je zajímavým článkem Petera Wattela, ve kterém uvádí, že SD ve svých případech mnohdy své pravomoci překračuje a tudíž by s ním mělo být zacházeno tak, jako se soudy stojícími ve stupnici soudů níže.⁹³ Je to sice zajímavý úsudek,

⁹² Tamtéž, bod 51-52.

⁹³ Více k tomu WATTEL, Peter, Köbler, Cilfit and Welthgrove: We can't go on meeting like this. *Common market law review*, 2004, roč. 41, č. 1, s. 184.

nicméně bychom měli dojít k závěru, že v praxi musí vždy existovat nějaký soud, jehož názor bude konečný a dalším řízením nezvratitelný.

Při zkoumání podmínky příčinné souvislosti můžeme říci, že samotné rozhodnutí SD v judikátu *Köbler* se touto nezabývá. Nicméně generální advokát Léger se jejímu rozboru věnuje ve svém stanovisku⁹⁴, kde uvádí, že k odpovědnosti dojde v případě, byla-li jednotlivci soudem způsobena reálná a jasná újma, kterou je možné bezvýhradně prokázat, a ke které by jinak nedošlo. Zároveň se však také zmiňuje, že je značně obtížné takovou škodu dokázat.

K poslední podmínce odpovědnosti ČS vůči jednotlivci v případě porušení práva EU národními soudy rozhodujícími v posledním stupni je důležité podotknout, že se musí brát v úvahu skutečnost, zda tento soud porušil právo zjevným způsobem. Došlo tak vlastně ke specifikaci podmínky, která již byla zmíněna v judikátu

⁹⁵, kde bylo stanoveno, že k porušení dojde pouze tehdy, pokud státní orgán značně překročil meze svého uvážení. Především se jedná o to, že soud musí zkoumat míru jasnosti a přesnosti porušené právní normy, skutečnost, zda jde o úmyslnou povahu porušení, zda byl právní omyl omluvitelný či neomluvitelný a také to, zda dotčený soud splnil povinnost předložit předběžnou otázku, když toto poslední kritérium bylo zahrnuto právě tímto judikátem. Pokud došlo k porušení nerespektováním judikatury SD v tom konkrétním případě, jedná se vždy o dostatečně závažné porušení.⁹⁶ Obecněji řečeno, ke kritériím stanoveným v judikátu *cheur*, přibyla podmínka brát v úvahu, zda se soudy posledního stupně obrátily na SD s předběžnou otázkou či nikoliv. Konkretizací této podmínky SD zredukoval sféru případů, kdy může být odpovědnost za porušení unijního práva NS namítána.

Pokud SD dospěje k názoru, že škoda jednotlivci způsobena byla a zároveň došlo ke splnění všech výše uvedených podmínek pro prohlášení odpovědnosti, je už potom na ČS, aby nahradil důsledky tohoto porušení, přičemž každý ČS si podle svého právního řádu sám určí, který soud je příslušný k řešení vzniklého sporu.⁹⁷

Shrňme si tedy, že tato judikatura dává možnost jednotlivci dovolat se svých práv, která mu přisuzuje unijní právní řád, a v případě jejich porušení dosáhnout

⁹⁴ Stanovisko generálního advokáta Légera v případě *Köbler*, C-224/01, ECR I-10239, bod 149-152.

⁹⁵ Rozsudek ze dne 5. března 1996 ve spojených věcech - *Brasserie du P* . *Bundesrepublik Deutschland a The Queen v. Secretary of State for Transport, ex parte Factortame and Others*, C-46 a C-48/93, ECR I-1029, bod 55.

⁹⁶ Rozsudek ze dne 30. září 2003, *Köbler*, C-224/01, ECR I-10239, bod 53-55.

⁹⁷ Tamtéž, bod 58-59.

náhrady vzniklé škody, avšak jen nepřímo. Žaloba na náhradu škody totiž může fungovat jako nepřímé odvolání, a to právě s ohledem na vznik institutu odpovědnosti. Nicméně rozhodnutí, zda předběžnou otázku podat či nikoliv, je vždy pouze v dispozici NS, nikoliv stran sporu.

Výše uvedené rovněž výstižně potvrzuje také Jan Komárek, který říká, že: „*Je pravda, že se národní soud může vždy na Soudní dvůr obrátit s předběžnou otázkou, kterou se jej bude pokoušet přesvědčit ke změně judikatury. Jenže ke změně je oprávněn pouze Soudní dvůr, nikoliv vnitrostátní soud. Vnitrostátní soud jej musí vždy následovat, nebo položit předběžnou otázku. Odchýlit se sám, jakkoliv by k tomu měl přesvědčivé důvody, nemůže. Dopustil by se porušení komunitárního práva, které by případně mohlo vyvolat odpovědnost členského státu.*“⁹⁸

SD tak sice potvrdil, že ustanovení článku 7 odst. 1 nařízení 1612/68, které stanovuje důsledky vyplývající ze základního principu volného pohybu pracovníků ve Společenství a jež zakazuje diskriminaci při odměňování na základě národnosti, mají za cíl založit práva jednotlivci⁹⁹, nicméně v judikátu *Köbler* nakonec dospěl k závěru, že i když k porušení unijního práva Nejvyšším správním soudem došlo, takovéto porušení nebylo zjevné a tím pádem ani dostatečně závažné. Konkrétně SD upřesnil, že k porušení aplikovatelného práva došlo tím, že si Nejvyšší správní soud špatně vyložil čl. 54 SFEU (dříve čl. 48 SES), když dospěl k tomu, že rakouské právo je slučitelné s právem EU v oblasti přiznání věrnostního příplatku vysokoškolským učitelům za dobu odpracovanou i v jiných ČS. Rovněž SD judikoval, že Nejvyšší správní soud porušil právo EU tím, že vzal zpět původně předloženou předběžnou otázku.

Na úplný závěr rozboru tohoto judikátu můžeme konstatovat, že na počátku celé kauzy byla legislativa, jež je v rozporu s unijním právem (konkrétně s volným pohybem osob), když tuto legislativu Nejvyšší správní soud určil nesprávně jako slučitelnou s právem EU, a aplikoval ji chybně, načež subjektu, o němž je pojednáváno, vznikla finanční újma. Nicméně SD nakonec zhodnotil, že toto porušení nenabýlo podmínky dostatečné závažnosti a tudíž ke vzniku odpovědnosti ČS za škodu způsobenou jednotlivci mocí soudní nedošlo. Největším významem tohoto judikátu tak zůstává propracování podmínek vzniku odpovědnosti ČS za

⁹⁸ KOMÁREK, Jan. „Velký hybatel“ – Evropský soudní dvůr a hledání vnitřního souladu právního řádu společenství. *Právník*, 2006, roč. 145, č. 5, s. 508.

⁹⁹ Rozsudek ze dne 30. září 2003, *Köbler*, C-224/01, ECR I-10239, bod 102-103.

škodu způsobenou porušením práva EU vůči jednotlivci, avšak vzhledem k jejímu vymezení se ČS nemusí příliš obávat velkého příslunu žalob, ke kterému by mohlo díky tomuto institutu dojít.

4.3. Judikát *Traghetti del Mediterraneo*

Tento judikát je svým způsobem potvrzením toho, co již SD judikoval ve svém předchozím rozhodnutí *Köbler*. Obecně lze říci, že stvrzuje zásadu, kdy je ČS povinen nahradit škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU (příčemž tato zásada se vztahuje na porušení jakéhokoliv státního orgánu, jehož konáním či opomenutím k porušení došlo), když odpovědnost za takovéto porušení může vzniknout výkladem a aplikací práva, tak i kvalifikovaných skutkových okolností právě NS posledního stupně. V případě, že by existovalo ustanovení na vnitrostátní úrovni, které by odpovědnost za toto jednání omezovalo či dokonce vylučovalo, zpochybňovalo by to efektivitu práva o náhradu škody způsobeného porušením unijního práva.¹⁰⁰

Od případu *Köbler* se však liší tím, že konkrétně v této věci NS své předběžné otázky formuluje už přímo na jednotlivce, kterého se samotné řízení týká.¹⁰¹

Nejprve se vrátíme k samotnému skutkovému stavu. Společnost námořní přepravy pod názvem *Traghetti del Mediterraneo* zažalovala společnost *Tirrenia di Navigazione*, a to pro náhradu škody u *Tribunale di Napoli*. Domnívala se, že tato škoda jí byla způsobena v letech 1976 – 1980, když jí konkurující společnost pobírala veřejné dotace a tím uplatňovala politiku nízkých cen na trhu námořní kobotáže mezi Itálií a ostrovy Sicílií a Sardiníí, přičemž se opírala o to, že došlo ke zneužití dominantního postavení. Tento soud však žalobu na náhradu škody zamítl, proti čemuž se žalobkyně samozřejmě odvolala a odvolací soud *Corte d'appello di Napoli* rozhodnutí soudu v prvního stupně potvrdil s odůvodněním, že pochybné veřejné dotace korespondují s cílem regionálního rozvoje a jejich užití nebylo v rozporu se Smlouvou. Vlivem okolností se však žalobkyně dostala do likvidace a její správce konkurzní podstaty podal ke *Corte suprema di cassazione* proti rozsudku odvolacího soudu kasační opravný prostředek. Ten však byl opět zamítnut. Tento fakt vedl společnost *Traghetti del Mediterraneo* k podání žaloby na odpovědnost za škodu

¹⁰⁰ Rozsudek ze dne 13. června 2006, *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, Sb. rozh. s. I-1209, bod 33, 40.

¹⁰¹ Tyto si uvedeme v textu dále.

proti Italské republice u Tribunale di Genova, když se domáhala náhrady újmy, která jí byla posledně zmíněným rozsudkem způsobena. Domnívala se, že rozsudek Corte suprema di cassazione ve svém důsledku porušuje hmotné právo EU a dále, že soud nesplnil povinnost předložit předběžnou otázku SD tak, jak mu ukládá třetí podstavec čl. 267 SFEU (dříve čl. 234 SES).¹⁰²

Tribunale di Genova nakonec s ohledem na zásadu odpovědnosti státu v případě porušení práva EU soudní činností přece jen dvě předběžné otázky SD položil. První otázka zněla takto: *„Je členský stát mimosmluvně odpovědný vůči jednotlivcům z důvodu pochybení soudů při uplatňování nebo neuplatňování práva Společenství a zejména z důvodu nesplnění povinnosti soudu poslední instance obrátit se na Soudní dvůr s žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce na základě čl. 234 třetího pododstavce Smlouvy?“*¹⁰³ A druhou se tázal: *„V případě, že by bylo třeba mít za to, že členský stát odpovídá za pochybení svých soudů při uplatňování práva Společenství, a především za opomenutí soudu poslední instance podat žádost o rozhodnutí o předběžné otázce Soudnímu dvoru podle čl. 234 třetího pododstavce Smlouvy, brání vnitrostátní právní úprava v oblasti odpovědnosti státu za pochybení soudů založení této odpovědnosti, a je dále dokonce neslučitelná se zásadami Společenství, jestliže: - vylučuje odpovědnost spojenou s výkladem právních pravidel a s posuzováním skutkových okolností a důkazů uskutečňovanými v rámci soudní činnosti, - omezuje odpovědnost státu pouze na případy úmyslu nebo hrubé nedbalosti soudce?“*¹⁰⁴ Vzhledem k tomu, že v této době došlo k vyhlášení rozsudku *Köbler*, který odpovídá na první předběžnou otázku kladně, vzal Tribunale di Genova tuto zpět a zůstal pouze u druhé, tím pádem povaha řízení o předběžné otázce v rámci individuálního práva jednotlivce, jehož se řízení týká, zůstala i nadále neobjasněna.

Generální advokát Léger ve svém stanovisku analyzuje samotné vyloučení založení odpovědnosti státu, je-li porušení práva EU přičitatelné nejvyššímu soudu spojeno s výkladem právních pravidel a s posuzováním skutkových okolností a důkazů, a dále se také zabývá omezením založení odpovědnosti státu za porušení práva EU přičitatelného nejvyššímu soudu v případě úmyslu nebo hrubé nedbalosti.

¹⁰² Stanovisko generálního advokáta Légera v případě *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, Sb. rozh. s. I-1209, bod 22-36.

¹⁰³ Rozsudek ze dne 13. června 2006, *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, Sb. rozh. s. I-1209, bod 20.

¹⁰⁴ Tamtéž.

Samozřejmě připomněl nedávné rozhodnutí *Köbler*, které stanoví, že ČS musí nahradit škodu jednotlivci, byla-li mu způsobena škoda porušením práva EU, a to rozhodnutím soudu nejvyššího. Kdyby toto bylo popřeno, nebyla by zásada stanovená rozsudkem *Köbler*, dodržena. Toto potvrzuje i fakt, kdy je právě nejvyšší soud povinen položit předběžnou otázku ohledně výkladu unijního práva tak, aby nedocházelo k jeho rozdílným interpretacím.

Generální advokát Léger také konstatoval, že nesplnění povinnosti podat žádost o rozhodnutí o předběžné otázce tak představuje kritérium, které musí být zohledněno při určení existence dostatečně zjevného porušení práva EU přičitatelného nejvyššímu soudu, které se přidává ke kritériím, které SD již zakotvil ve výše uvedeném rozsudku a v judikatuře po něm následující ohledně odpovědnosti státu za jednání zákonodárce nebo státní správy.¹⁰⁵

Také se generální advokát vyjádřil, že zásada odpovědnosti státu v případě porušení práva EU přičitatelného nejvyššímu soudu brání, aby bylo vyloučeno založení této odpovědnosti podle vnitrostátní právní úpravy pouze z důvodu, že dotčené porušení je spojeno s výkladem právních pravidel.¹⁰⁶ Nesplnění povinnosti může vést k porušení práva EU spojenému s výkladem těchto pravidel, ale může také vyplývat z nesprávného výkladu práva EU nebo z nepřesného výkladu judikatury SD v této oblasti. A rovněž tak se generální advokát vyslovil, že zásada odpovědnosti státu v případě porušení práva EU čelí tomu, aby podle vnitrostátní právní úpravy bylo obecně vyloučeno založení této odpovědnosti pouze z důvodu, že dotčené porušení je spojeno s posuzováním skutkových okolností a důkazů.

SD ve svém rozsudku dospěl k závěru, že právo EU zabraňuje předpisům, jež by obecně vylučovaly odpovědnost ČS za škodu způsobenou jednotlivci porušením unijního práva, které je přičitatelné soudům nejvyšší instance, a to z důvodu porušení vyplývajícího z výkladu právních pravidel nebo z posouzení skutkových okolností a důkazů prováděných právě oním soudem. Toto je v souladu se zásadou, kdy jsou ČS povinny nahradit škodu způsobenou jednotlivcům zjevným porušením práva EU, které vzešlo z rozhodnutí vnitrostátního soudu rozhodujícího v poslední instanci.

¹⁰⁵ Stanovisko generálního advokáta Légera v případě *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, Sb. rozh. s. I-1209, bod 69.

¹⁰⁶ Tamtéž, bod 81.

Jinak by takové vyloučení znamenalo nezaručení soudní ochrany práva, jež právo EU garantuje.¹⁰⁷

Opět dále zdůraznil, že o porušení jde v případě, kdy jsou splněny určité podmínky. Jedná se zejména o stupeň jasnosti a přesnosti porušeného pravidla, zda je posouzení soudu omluvitelné či neomluvitelné a zda nebyla splněna povinnost předložení předběžné otázky, když toto porušení musí být zjevné. Vnitrostátní právní předpis může kritéria upřesnit, nikoliv však zpřísnit tak, aby byla v rozporu s kritérii stanovenými rozsudkem *Köbler*. Je-li vnitrostátními právními předpisy odpovědnost omezena na případy úmyslu či hrubé nedbalosti, je to v rozporu s právem EU, pokud by došlo k založení odpovědnosti zjevným porušením práva¹⁰⁸, když toto potvrdil ve svém stanovisku i generální advokát Léger.

Shrňme si tedy, že SD v tomto judikátu svým způsobem rozvedl zásadu zakotvenou v rozsudku *Köbler* tak, že kdyby byla odpovědnost za porušení práva EU omezena národním právním předpisem tím způsobem, že by tato národní právní úprava obecně vylučovala odpovědnost ČS za škodu způsobenou jednotlivci porušením unijního práva, které je přičitatelné NS nejvyšší instance, a to z důvodu porušení vyplývajícího z výkladu právních pravidel, z posouzení skutkových okolností a důkazů prováděných právě oním soudem, či výhradně v případě úmyslu či hrubé nedbalosti, pak by došlo k popření zásad, které již byly pevně zakotveny v předchozí judikatuře SD. To by mělo také za následek oslabení procesních garancí poskytovaných jednotlivcům. Svým způsobem zde SD také uvedl, že vnitrostátní předpisy, které vylučují takový druh odpovědnosti, odporují unijnímu právu, což vyplývá z výše uvedeného. V rozsudku bylo v souladu s předchozí judikaturou poukázáno i na to, že tato odpovědnost nastupuje, bylo-li právo porušeno zvláště zjevným způsobem, a to hlavně proto, aby se nejevila jako neomezená. Rovněž je důležité v souvislosti s tímto rozsudkem připomenout, že národní právo může vymezovat kritéria, nicméně tato nesmí být přísnější, než ta vyplývající z judikátu *Köbler*, a že odpovědnost státu nemůže být omezena pouze na případy úmyslu či hrubé nedbalosti NS, neboť by se jednalo o zjevné porušení práva EU.

¹⁰⁷ Rozsudek ze dne 13. června 2006, *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, Sb. rozh. s. I-1209, bod 33, 36, 40, 44, 46.

¹⁰⁸ Tamtéž, bod 42-44, 46.

4.4. Judikát *Kühne & Heitz*¹⁰⁹

Tento judikát s problematikou, jež je předmětem této práce, rovněž úzce souvisí. Po jeho prostudování dojdeme k závěru, že následkem porušení práva EU, v případě jeho nerespektování, vznikne povinnost NS či správních orgánů opět otevřít případ, ve kterém k vadnému rozhodnutí došlo.

Pro uvedení do problematiky si nejprve shrneme pár slov ke skutkovému stavu v této věci. *Kühne & Heitz* byla společnost, jež obchodovala s drůbežím masem, které vyvážela do nečlenských zemí. K tomu využívala výhody plynoucí z nařízení Rady z roku 1975, které sestavovalo soustavu plateb pro tyto případy, přičemž jejich výše se odvíjela od celní klasifikace příslušného zboží. Právě tyto platby byly firmě vyplaceny, nicméně později došlo ke zjištění, že zboží je špatně klasifikováno (na kuřecích stehnech zůstávaly i kusy zadní části kuřat) a firma tedy měla získané platby vrátit. Nejprve tedy správní orgán rozhodl o povinnosti jejich navrácení, když toto později podpořil i správní soud svým rozsudkem ze dne 22. listopadu 1991. Předběžnou otázku správní soud SD nepoložil, jelikož to nepovažoval za důležité. Nicméně zcela nezávisle bylo výše uvedené nařízení objasněno v dalším případě SD, ze kterého vyplynulo, že počínání společnosti *Kühne & Heitz* bylo v souladu s unijním právem.¹¹⁰ Společnost se tak okamžitě obrátila na správní orgán, který o věci dříve rozhodoval. Ten návrh samozřejmě s upozorněním na princip *res iudicata* odmítl. Opět bylo tedy zvoleno řešení soudní cestou, v rámci kterého již došlo k podání předběžné otázky k SD. Správní soud pro rozvoj a průmysl položil následující předběžnou otázku: *„Je s ohledem na okolnosti uvedeného případu a vzhledem k ustanovení článku 10 SES správní orgán povinen znovu projednat a rozhodnout pravomocně skončenou věc, aby se účinně uplatnilo komunitární právo následně nalezené Evropským soudním dvorem v rozhodnutí o předběžné otázce?“*¹¹¹

Ve svém rozhodnutí SD konstatoval, že správní orgán je k výše uvedenému povinen, z principu se však unijní právo nedožaduje otevření případu, které je již konečným. Připomíná, že všechny orgány se musí řídit unijním právem a SD jim má k tomu napomáhat. Toto se vztahuje i na případy, které byly řešeny před samotným rozhodnutím SD.

¹⁰⁹ Rozsudek ze dne 13. ledna 2004, *Kühne & Heitz*, C-453/00, ECR I-837.

¹¹⁰ Jednalo se o rozsudek ze dne 5. října 1994, *Voogd Vleesimport en –export*, C-151/93, ECR I-4915.

¹¹¹ PÍTROVÁ, Lenka, POMAHAČ, Richard. *Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora*. 4. díl. Praha: Linde, 2006, s. 99.

SD ve svém odůvodnění dále rozebral podmínky, za kterých je možné přezkoumat konečné správní rozhodnutí správním orgánem. Shrňme si je následovně:

- 1) správní orgán, který ve věci rozhodoval, má podle právního řádu ČS pravomoc k přezkumu konečného rozhodnutí,
- 2) správní rozhodnutí je v rámci soustavy správních orgánů daného ČS rozhodnutím konečným, bez možnosti podat proti němu opravný prostředek,
- 3) dané rozhodnutí je vzhledem k pozdější judikatuře SD chybné, a to z toho důvodu, že došlo k chybné interpretaci unijního práva a zároveň nepředložení předběžné otázky SD,
- 4) existence poškozené osoby, která vznesla stížnost správnímu orgánu ihned poté, co se o novém rozhodnutí SD dozvěděla.¹¹²

Správní orgán musí brát při přezkumu rozhodnutí v úvahu také zájmy třetích osob¹¹³ a teprve na základě přezkumu může dojít k obnově řízení.

Soudy ČS tak byly tímto judikátem nasměrovány k tomu, aby existenci práva EU nepřehlížely a aplikovaly ho ve svých právních rádech, popř. při vzniku pochybností, aby k SD vznesly předběžnou otázku.

Zajímavá je poznámka z článku pánů Michala Bobka, Jana Komárka a Jana Passera, když podle jejich názoru není tento směr správným řešením: *„Veškerý překotný rozvoj odpovědnosti členského státu není nic jiného nežli náhradní řešení, kterým se Evropský soudní dvůr snaží suplovat nemožnost přímého dovolání od soudů členských států k soudům komunitárním a chybějící pravomoc ESD uchopit spornou otázkou přímo. Zavedení odvolání či určitého druhu kasační stížnosti od národních soudů poslední instance k soudům komunitárním bude cesta, kterou se bude komunitární soudnictví ubírat. K obdobnému vývoji však musí dojít na poli legislativním. Domníváme se, že suplování nemožnosti odvolání odpovědností za škodu není šťastným řešením. Ze strany ESD dochází vlastně ke zneužívání řízení o předběžné otázce. Původní druh spolupráce a komunikace mezi soudy členských států a soudy komunitárními je přetvářen neustálým rozšiřováním povinnosti předkládat předběžné otázky a zavedením sankcí při jejím nerespektování v řízení*

¹¹² Rozsudek ze dne 13. ledna 2004, *Kühne & Heitz*, C-453/00, ECR I-837, bod 28.

¹¹³ Tamtéž, bod 27.

*odvolacím. Na druhou stranu je obtížné vinit ESD z toho, že se snaží zachovat jednotu a integritu systému i při minimální spolupráci ze strany členských států.*¹¹⁴

Jde o silná slova, která však mnohé naznačují. Svým způsobem je pravdou, že jednotlivec, aby se svých práv dovolal, musí jít touto zdlouhavou cestou, když změna legislativy by hladšímu a rychlejšímu průběhu řízení mohla napomoci, nejspíše by však ruku v ruce s tím muselo dojít taktéž k výraznějšímu personálnímu posílení SD a Tribunálu.

Zdůrazněme si však, že z tohoto judikátu nevyplývá absolutní povinnost správního orgánu v zásadě přezkoumat správní rozhodnutí, které již nabylo konečné povahy, nýbrž poměrně přesně, zde byly vymezeny podmínky, za kterých takové rozhodnutí přezkoumatelné je.

4.5. Judikát Kapferer

Zde se rakouský soud dotazuje SD, zda jsou zásady, jež byly vymezeny v rozsudku *Kühne & Heitz*, použitelné i na rozhodnutí NS.

Na úvod si opět stručně uveďme, co bylo v tomto případě projednáváno. Rosmarie Kapferer obdržela od společnosti Schlank & Schick GmbH dopis, ve kterém jí byla přislíbena výhra, načež pár dní na to jí ještě byla zaslána objednávka, kupón a katalog zboží. Paní Kapferer tedy vyplnila objednávku, nalepila na ni kupón a podepsala se, čímž potvrdila, že je s podmínkami této hry srozuměna. Svoji výhru však neobdržela a podala tak na výše jmenovanou společnost žalobu k Bezirksgericht v Hall, kterou se domáhala vyplacení své výhry spolu s patřičným úrokem. Tento soud však rozsudkem ze dne 23. října 2003 návrhy žalobkyně ve věci samé zamítl, stejně tak i námitku nepřislušnosti, které se žalobkyně domáhala, jelikož se domnívala, že se její věc projednává u nepřislušného soudu. Tvrdila, že žádnou objednávku zboží neuzavřela a tím pádem žádný smluvní vztah mezi ní a dotyčnou společností nevznikl. Soud prvního stupně však konstatoval, že svým podpisem potvrdila svoji účast ve hře a ke vzniku smluvního vztahu tak došlo. Žalobkyně však s tvrzením soudu nesouhlasila a odvolala se k soudu vyšší instance. Odvolací soud Landesgericht Innsbruck se tak především zabýval otázkou, zda je povinen přezkoumat a zrušit pravomocný rozsudek, jeví-li se v rozporu s právem EU, načež

¹¹⁴ BOBEK, Michal, KOMÁREK, Jan, PASSER, Jan. Vyhnání z rajské zahrady neodpovědnosti. *Soudce*, 2004, roč. 6, č. 9, s. 12-13.

ve svých úvahách vycházel především z judikátu *Kühne & Heitz*, až nakonec podal k SD dvě předběžné otázky a v rámci nich další podotázky. SD se však nakonec, vzhledem k závěru, ke kterému došel, zabýval pouze otázkou první písm. a) o příslušnosti soudu prvního stupně, která zní: „*Musí být zásada spolupráce zakotvená v článku 10 ES vykládána v tom smyslu, že také vnitrostátní soud je povinen podle podmínek vymezených v rozsudku Soudního dvora ve věci Kühne & Heitz přezkoumat pravomocné soudní rozhodnutí a zrušit je, pokud se jeví, že porušuje právo Společenství? Existují pro přezkum a zpětvzetí soudních rozhodnutí případně další podmínky ve srovnání se správními rozhodnutími?*“¹¹⁵ Ostatní předběžné otázky již nerozebíral.

SD zde opět podotkl, že již v judikátu *Köbler* bylo stanoveno, že použití zásady, jež je definovaná ve výroku tohoto rozsudku, neukládá obnovu řízení, které ve svém rozhodnutí způsobilo jednotlivci škodu, když toto nebylo v rozsudku *Köbler* rozsudkem *Kühne & Heitz* nijak pozměněno. Podle názoru generálního advokáta Antonia Tizzana se v judikátu *Kühne & Heitz* jednalo o správní rozhodnutí, která mají ve své podstatě jinou povahu než rozhodnutí soudní. Ve svém stanovisku tvrdí, že tento případ se týká „*výlučně případného zrušení správních ustanovení, jež se staly konečnými, ale jež byly přijaty při porušení práva Společenství. Jde tedy o otázku jiné povahy a dosahu, než je otázka týkající se zásady překážky věci rozsouzené, tedy základní zásady, kterou se vyznačují pouze soudní rozhodnutí.*“¹¹⁶ Tudíž není možné podle jeho názoru tento rozsudek aplikovat na řízení ve věci *Kapferer*.

Nicméně i kdybychom brali v úvahu, že rozsudek *Kühne & Heitz* můžeme uplatnit i na tento případ, podmínky v něm stanovené by však stejně naplněny nebyly. Jak už jsme se blíže zmínili výše, v rozsudku *Kühne & Heitz* bylo judikováno, že v podstatě správní orgán není vždy povinen přezkoumat správní rozhodnutí, které je konečné, nicméně tak může učinit pouze za určitých podmínek. První podmínka však v tomto případě splněna nebyla vzhledem ke skutečnosti, že nebyl dán podnět stran k přezkumu rozhodnutí. Za druhé potom - rozhodnutí, o kterém bylo pojednáváno, se stalo konečným, protože nebyl podán opravný prostředek, nikoliv proto, že by bylo konečným z důvodu rozhodnutí soudu posledního stupně. Třetí podmínka, jež stanoví, že dané rozhodnutí je vzhledem k pozdější judikatuře SD chybné, rovněž splněna nebyla, protože k vydání žádného takového rozhodnutí

¹¹⁵ Rozsudek ze dne 16. března 2006, *Kapferer*, C-234/04, Sb. rozh. s. I-2585, bod 18.

¹¹⁶ Tamtéž, bod 25.

doposud nedošlo, z čehož plyne i nesplnění čtvrté podmínky, jelikož se logicky poškozená o takovém rozhodnutí ani dovědět nemohla.¹¹⁷

Důležité je také podotknout, že právě samotný soud se táže, zda je ex offo povinen přezkoumat toto rozhodnutí, přičemž SD nakonec rozhodl tak, jak ve svém stanovisku navrhl generální advokát Antonio Tizzano, a sice: „Zásada spolupráce vyplývající z článku 10 ES neukládá vnitrostátnímu soudu, aby nepoužil vnitrostátní procesní pravidla za účelem přezkumu pravomocného soudního rozhodnutí a jeho zrušení, pokud se jeví, že je v rozporu s právem Společenství.“¹¹⁸ Tato kauza se tak nestala obdobou případu *Kühne & Heitz*, když tímto krokem byl s ohledem na zásadu res iudicata upřednostněn požadavek právní jistoty, čímž došlo k zamezení zvyšování počtu možných případů.

4.6. Res iudicata

Pojem „res iudicata“, jinak řečeno „věc rozsouzená“, se používá hlavně v souvislosti se vznikem překážky věci pravomocně rozhodnuté, načež můžeme říci, že patří mezi obecné právní zásady, když tato se týká dopadů rozhodnutí soudu na určitou věc. Její význam je velký. Zaručuje jakousi stálost právních vztahů, kdy zajišťuje, aby se soudní rozhodnutí po vyčerpání všech dostupných opravných prostředků stalo definitivním a zamezilo tak nekonečnému řetězení sporů. V podstatě zde proti sobě stojí dvě zásady, které by měly být vyvažovány. Jde o zásadu právní jistoty a zásadu spravedlnosti.

Pokud tuto zásadu aplikujeme na odpovědnost ČS za škodu, která byla způsobena porušením unijního práva NS, bude proti sobě stát zásada právní jistoty, kterou nabouralo právě toto nesprávné rozhodnutí spočívající v chybné aplikaci unijního práva a zásada efektivní ochrany jednotlivce a jeho unijních práv, a také ucelený výklad unijního práva.¹¹⁹

Příkladem nám může být právě samotný judikát *Köbler*. Členové vlád jednotlivých ČS se domnívali, že samotný princip odpovědnosti za porušování práva NS jejich států nemůže být aplikován i na moc soudní a její samotná rozhodnutí, která jsou učiněna v posledním stupni. Důvodem je podle nich právě princip právní

¹¹⁷ BOBEK, Michal. *Předběžná otázka v komunitárním právu*. Praha: Linde, 2005, s. 265-266.

¹¹⁸ Rozsudek ze dne 16. března 2006, *Kapferer*, C-234/04, Sb. rozh. s. I-2585, bod 24.

¹¹⁹ BOBEK, Michal. Odpovědnost členského státu Evropské unie za akty moci soudní. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2003, roč. 11, č. 4, s. 312.

jistoty, resp. vážnost věci rozsouzené, nezávislost soudce nebo neexistence soudu příslušného k rozhodování sporů o této odpovědnosti.¹²⁰

SD však toto zpochybňoval, přičemž si uvědomoval vážnost této oblasti. Při svém rozhodování nezapomněl v této souvislosti podotknout i rozsudek *Eco Swiss*¹²¹, ve kterém je dosah zásady věci rozsouzené také zmíněn a princip věci pravomocně rozsouzené uznán jako jedna ze zásad vnitrostátních justičních systémů.

Generální advokát Léger ve svých závěrech a samotný SD v rozhodnutí *Köbler* poznamenávají dva důležité fakty. Řízení domáhající se odpovědnosti ČS za škodu za rozsudek soudu rozhodujícího v poslední instanci nemá stejný předmět řízení a nemusí mít tytéž strany jako řízení, které mu předcházelo a stalo se konečným. Strana žalující se totiž domáhá náhrady škody, jež jí byla státem způsobena, nepopírá tedy vážnost věci již rozsouzené. Institut odpovědnosti ČS za škodu způsobenou jednotlivci porušením unijního práva se, v souladu s unijním právním řádem, domáhá samotné náhrady škody, nikoliv přezkoumání rozhodnutí, které mělo tuto škodu zapříčinit.¹²²

SD se ve svých rozsudcích zabýval i problematikou nezávislosti soudce, která s výše uvedeným úzce souvisí. Důležité je poznamenat, že v tomto případě nejde o subjektivní odpovědnost soudce, nýbrž o odpovědnost ČS, která dává možnost, samozřejmě za dodržení stanovených podmínek, považovat toto za jistou podporu hodnot právního řádu, tedy i samotné vážnosti soudní moci.¹²³ Toto potvrzuje i generální advokát Léger ve svém stanovisku v judikátu *Traghetti del Mediterraneo*¹²⁴, ve kterém podotýká následující: „*Jestliže totiž specifická soudní funkce, jakož i oprávněné požadavky na právní jistotu byly Soudním dvorem zohledněny, a vedly ho tak k omezení odpovědnosti státu na „výjimečný“ případ, kdy soud zjevně porušil použitelné právo, nemění to nic na skutečnosti, že měl za to, že ani zásada nezávislosti soudů, ani zásada překážky věci definitivně rozsouzené nemohou odůvodnit obecné vyloučení veškeré odpovědnosti státu v případě porušení práva Společenství přičitatelného takovému soudu.*“¹²⁵

¹²⁰ Rozsudek ze dne 30. září 2003, *Köbler*, C-224/01, ECR I-10239, bod 37.

¹²¹ Rozsudek ze dne 1. června 1999, *Eco Swiss*, C-126/97, ECR I-3055.

¹²² Rozsudek ze dne 30. září 2003, *Köbler*, C-224/01, ECR I-10239, bod 39.

¹²³ Tamtéž, bod 42-43.

¹²⁴ Rozsudek ze dne 13. června 2006, *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, Sb. rozh. s. I-1209.

¹²⁵ Stanovisko generálního advokáta Légera v případě *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, Sb. rozh. s. I-1209, bod 50.

SD také nezapomněl podotknout, že i ze samotné Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod vyplývá povinnost států nahradit škodu, která byla způsobena soudy posledního stupně těchto smluvních států¹²⁶, což můžeme považovat za další pádnou námitku, proč nejde o narušení této zásady.

SD tak v tomto případě jeden z hlavních argumentů vlád ČS, a to že by uznáním odpovědnosti za porušení unijního práva rozhodnutím soudů těchto států mohl být narušen princip *res iudicata*, vhodně odmítl. Stalo se tomu tak hlavně z důvodu, že i když tyto výše uvedené zásady mají velkou právní sílu, nemohou ospravedlnit vyloučení odpovědnosti státu za škodu přičitatelnou nejvyššímu NS v souvislosti s výkladem právních pravidel EU. Své stanovisko SD podpořil tím, že tato řízení nelze spojovat a jedná se tak o různé druhy, když řízení o náhradě škody nemůžeme sloučit s řízením původním.

Uvedme si na tomto místě jeden kritický pohled, podle kterého by se nabízela možnost podmínky odpovědnosti ještě zpřesnit a zúžit, aby nakonec v praxi nedocházelo k přezkumu věci, která již byla jednou pravomocně rozsouzená a tím k nekonečnému řetězení sporů. Michal Bobek ve svém článku uvádí: *„První kolo soudních sporů v rámci členského státu je skončeno a rozhodnutí národního soudu posledního stupně nabylo právní moci. Nespokojený žalobce podá novou žalobu, tentokrát na náhradu škody. Podaří se mu přesvědčit národní soud, aby tuto otázku předložil v rámci řízení o předběžné otázce do Lucemburku. Evropský soudní dvůr konstatuje, že skutečně došlo k porušení komunitárního práva a jednotlivci vznikla škoda. Případ se vrací zpět před soudy členského státu, které jsou nyní vázány právním názorem Evropského soudního dvora a přiznají náhradu škody. Co se však stane s původním rozhodnutím, které je de facto rozhodnutím nezákonným? Nezákonnost rozhodnutí je zpravidla dostatečným důvodem pro obnovení řízení dle vnitrostátního práva. Z pohledu práva komunitárního je bilance ještě zdrcující: z principu přednosti komunitárního práva plyne, že rozhodnutí orgánů členského státu, které je v rozporu s komunitárním právem, naprosto žádné ochrany věci pravomocně rozhodnuté nepožívá.“*¹²⁷

Překážka věci pravomocně rozsouzené byla zmíněna i v judikátu *Kühne & Heitz*, kde nizozemský soud žádá SD o stanovisko, zda je možné se

¹²⁶ Rozsudek ze dne 30. září 2003, *Köbler*, C-224/01, ECR I-10239, bod 49.

¹²⁷ BOBEK, Michal. Odpovědnost členského státu Evropské unie za akty moci soudní. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2003, roč. 11, č. 4, s. 313.

odvolávat na princip *res iudicata* v případě rozhodnutí správních orgánů, když se tato rozhodnutí díky pozdější judikatuře SD projeví jako nesprávná.¹²⁸ Ze závěru rozhodnutí SD však vzhledem k principu *res iudicata* nevyplývá povinnost správního orgánu v zásadě přezkoumat každé takové správní rozhodnutí. Nicméně pokud dojde k naplnění podmínek, jež jsou v tomto judikátu stanoveny a takové rozhodnutí je chybné, zásada věci pravomocně rozsouzené se již na něj nevztahuje a může být takové rozhodnutí opět přezkoumáno.

Naopak pozdějším rozsudkem *Kapferer* byl povznesen požadavek právní jistoty a v souladu s principem *res iudicata* SD judikoval, že NS nejsou povinny nebrat ohled na překážku věci pravomocně rozsouzené. Konkrétně zde bylo zmíněno, že *„za účelem zajištění jak stability práva a právních vztahů, tak řádného výkonu spravedlnosti je totiž důležité, aby soudní rozhodnutí, která se po vyčerpání možných procesních prostředků nebo po uplynutí lhůt stanovených pro tyto procesní prostředky stala konečnými, již nemohla být zpochybněna.“*¹²⁹ Tímto tak bylo zamezeno zvyšování počtu možných kauz. Pokud by totiž docházelo k přezkumu dřívějších soudních rozhodnutí z toho důvodu, že se zdají být v nesouladu s unijním právem, ohrožovalo by to ochranu práv, jež byly v té konkrétní věci nabyty.

¹²⁸ Tamtéž, s. 312.

¹²⁹ Rozsudek ze dne 16. března 2006, *Kapferer*, C-234/04, Sb. rozh. s. I-2585, bod 20.

5. Možné postihy na úrovni EU

5.1. Žaloba Komise proti členskému státu za porušení práva EU a s ní související řízení

Tak jako v ostatních právních řádech, tak i v tom unijním platí princip *pacta sunt servanda*¹³⁰. Právě na něm je postavena i samotná SFEU, která dává EK pravomoc kontrolovat její dodržování.

Hlavním významem řízení o porušení Smlouvy je shledání porušení unijního práva a odstranění protiprávního stavu, který na základě takového porušení vznikl. Protiprávní jednání může být způsobeno jak aktivní činností ČS, tak i zdržením se jednání, když měl ČS konat. Obecně se pak jedná o neplnění povinnosti, která vyplývá přímo ze Smlouvy, v konečném důsledku potom jde o neplnění povinností založených jak primárním právem, rovněž tak i sekundárním a mezinárodními smlouvami uzavřenými ES/EU.¹³¹

V souvislosti s žalobou proti ČS za porušení práva EU, jež je rovněž nazývána dozorčí žalobou, pak hovoříme o vzniku odpovědnosti za porušení Smlouvy podle čl. 258 - 260 SFEU (dříve čl. 226 – 228 SES), když tato žaloba nastupuje v případě, že ČS opakovaně rozhodoval konkrétní věc v rozporu s unijním právem.¹³² V konečném důsledku je cílem této žaloby odstranit nedostatky v celé struktuře právního systému příslušného státu. Právní režim žaloby je odlišný od odpovědnosti ČS za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU, když tyto dva systémy nejsou ani nijak propojeny, nicméně se logicky navzájem podněcují. Dalo by se říci, že SD svým způsobem přeložil vynucování práva přímo na NS, když ve složitějších případech mu zůstala pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách a jako pojistka nápravy pořád existuje možnost žaloby EK.

S ohledem na výše uvedené můžeme tedy konstatovat, že dříve (ještě před rozhodnutím *Köbler*) byly soudy pod kontrolou hlavně EK. Tento orgán dohlížel na dodržování práva EU a v případě jeho porušení mohlo dojít k iniciaci řízení o porušení Smlouvy. Tento typ řízení, kdy EK zahajuje řízení *ex offio*, je obsahem

¹³⁰ Neboli smlouvy se mají dodržovat.

¹³¹ ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický a právní rámec evropské integrace*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2005, s. 108-109.

¹³² S ohledem na téma této práce nesplnění povinnosti ČS spočívá v tom, že NS nepoložil SD předběžnou otázku, když tak učinit měl.

čl. 258 SFEU, který stanoví: „*Má-li Komise za to, že členský stát nesplnil povinnost, která pro něj ze Smluv vyplývá, vydá o tom odůvodněné stanovisko poté, co umožní tomuto státu podat vyjádření. Nevyhoví-li tento stát stanovisku ve lhůtě stanovené Komisí, může Komise předložit věc Soudnímu dvoru EU.*“¹³³ O takovém porušení unijního práva se EK dozví sama nebo prostřednictvím stížnosti jednotlivce. Další postup potom v případě, že se ČS stát rozhodne zažalovat jiný ČS, je upraven v článku následujícím, tj. čl. 259 SFEU, když v tomto je ustanoveno následující: „*Má-li členský stát za to, že jiný členský stát nesplnil povinnost, která pro něj vyplývá ze Smluv, může věc předložit Soudnímu dvoru Evropské unie. Dříve než členský stát podá proti jinému členskému státu žalobu pro údajné nesplnění povinnosti, která pro něj vyplývá ze Smluv, předloží věc Komisi. Komise vydá odůvodněné stanovisko poté, co umožní zúčastněným státům, aby si navzájem předložily písemná i ústní vyjádření. Nevydá-li Komise takové stanovisko ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy jí věc byla předložena, může být věc předložena Soudnímu dvoru Evropské unie i bez stanoviska Komise.*“¹³⁴

Oprávnění zahájit řízení o porušení Smlouvy tedy leží v rukou EK, jež rozhodne, kdy a zda řízení zahájí. Před řízením o porušení Smlouvy probíhá tzv. neoficiální řízení, nazývané též jako přípravná fáze, ve které dochází ke zjišťování skutkových okolností. Je-li však jednoznačné, že k porušení skutečně došlo, k této fázi dojít nemusí. Samotné řízení o porušení Smlouvy má potom dvě části. Ta první se odehrává přímo před Komisí a druhá již před SD.

V rámci první části tohoto řízení EK zašle formální dopis ČS, kde jsou uvedeny důvody, proč má EK za to, že ČS porušuje unijní právo. ČS je dána lhůta, ve které se má k případnému porušení vyjádřit (tato lhůta bývá stanovena na dva měsíce). Pokud tak stát neučiní nebo učiní, nicméně EK se s jeho připomínkami neztotožňuje, vydá a poté ČS pošle odůvodněné stanovisko, ve kterém je opět uvedena lhůta (rovněž jde zpravidla o dva měsíce), avšak už směřující k narovnání protiprávního jednání. I když toto stanovisko není rozhodnutím, tudíž není právně závazným, v případě, že ČS na něj nereaguje, podá EK na daný stát žalobu k SD. EK má opět právo rozhodnout, zda a kdy žalobu podá. „*Tak tomu bývá v praxi v 10 až 20 % případů; podání žaloby u ESD je tedy většinou jen ultima ratio.*“¹³⁵

¹³³ Smlouva o fungování Evropské unie. Úř. Věst. C 326, 26. října 2012, s. 160.

¹³⁴ Tamtéž, s. 161.

¹³⁵ HAKENBERG, Waltraud. *Základy evropského práva*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 94.

Jestliže nastane případ, že ČS rozsudek SD neakceptuje, EK opět vydá odůvodněné stanovisko a vymezí lhůtu pro narovnání. Pokud i tak ČS nereaguje, podá EK žalobu k SD s doporučením udělení pokuty za toto porušení.

Rozhodnutí SD podle čl. 258 a 259 má povahu deklaratorní, prohlašuje tedy, zda k porušení práva došlo či nikoliv. Dosah tohoto charakteristického znaku je významný pro vznik případné odpovědnosti. Dalším rysem tohoto rozhodnutí je jeho obligatornost, je tedy závazný pro ČS stejně tak, jako je tomu v řízení o předběžné otázce. ČS a jeho orgány se musí podle tohoto rozsudku zachovat a své jednání mu přizpůsobit. Jednotlivci se potom na něj mohou před svými NS odvolávat.

Z výše uvedeného postupu tak vyplývá, že jednotlivé ČS jsou povinny s EK spolupracovat. Dojde-li k řízení, nastane zdoluhavý proces, který má ve finále zajistit, aby ČS přestal porušovat právo EU. Práva jednotlivce jsou pak zredukována pouze na podání stížnosti EK na porušování práva EU orgány svého státu. Není tedy možné, aby se poškozený jednotlivec bránil žalobou u SD za takovéto porušení.

EK v rámci tohoto řízení jedná svým jménem a v zájmu EU, což nemusí být mnohdy shodné se zájmy jednotlivce. Rovněž postupuje diplomaticky a je připravena se s jednotlivými ČS dohodnout na politické úrovni, což dosvědčuje skutečnost s let minulých, že devět desetin všech případů se nikdy nedostane před SD.¹³⁶ Děje se tak hlavně v případech, kdy EK vidí lepší strategii právě v diplomatickém rozhodování a zdá-li se jí reakce ČS příliš odmítavá. Soudě podle její dosavadní činnosti, EK podává k SD především takové žaloby, které mají vysokou pravděpodobnost před SD uspět. Např. v roce 2002 SD rozhodl ve prospěch EK v 90 z 93 celkového počtu případů.¹³⁷

5.2. Porušení práva EU soudy členských států

Jak už jsme se zmínili v předchozích judikátech, stát jako celek odpovídá za jednání svých orgánů, a to kterékoliv jeho složky. V případě orgánů soudních je však situace komplikovanější. Odpovědnost v rámci řízení o porušení Smlouvy totiž nezakládá jeden samotný rozsudek kteréhokoliv vnitrostátního soudu, nýbrž se musí jednat o systematické porušování soudy poslední instance.

¹³⁶ KAPTEYN, Paul Joan George, van THEMAAT, Pieter VerLoren. *Introduction to the Law of the European Communities*. 3. vydání. Kluwer Law International, 1998, s. 453, poznámka č. 24.

¹³⁷ ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický a právní rámec evropské integrace*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2005, s. 111-112.

Je důležité se vyjádřit k postoji samotného SD k podávání žalob týkajících se této problematiky. Výstižně se k tomu vyslovuje písemný dotaz poslance Evropského parlamentu Tyrrella tak, jak je uvedeno v článku Odpovědnost členského státu Evropské unie za akty moci soudní¹³⁸. Tato interpelace se konkrétně týká nerespektování povinnosti zahájit řízení o předběžné otázce a možného zahájení řízení podle čl. 258 SFEU (dříve čl. 226 SES). Odpověď EK je následná: „Komise principiálně nevylučuje možnost zahájit řízení o porušení Smlouvy..., nicméně Komise se domnívá, že tato procedura nepředstavuje ten nejlepší výchozí bod pro spolupráci mezi národními soudy a Evropským soudním dvorem. ...Jak Komise již mnohokrát konstatovala, řízení o porušení Smlouvy kvůli obdobným rozsudkům by připadalo v úvahu pouze v případě, kdyby z rozhodnutí určitého soudu posledního stupně jasně vyplývalo, že daný soud se odmítá úmyslně a systematicky podrobit čl. 177 SES.“¹³⁹ Z tohoto vyplývá, že EK hodlá toto řízení zahájit jen v případě systematického porušování.

Toto potvrzuje i generální advokát Werner v případě *Bouchereau*¹⁴⁰. Ten tvrdí, že k odsouzení ČS za porušení Smlouvy dojde v tom případě, kdy se tento stát dopustí úmyslného ignorování nebo nerespektování práva EU.¹⁴¹ Ve svém stanovisku dále detailněji konstatuje, že ČS nemůže být odsouzen za porušení Smlouvy pouze kvůli tomu, že jeden jeho soudce špatně rozhodl. Toto pochybení soudu, které bylo způsobeno špatným výkladem faktů nebo špatným výkladem práva, není porušením Smlouvy.¹⁴²

EK však takový typ řízení dlouhou dobu nevedla a odhodlala se k němu, až ve věci *Commission v. Italy*¹⁴³. Veškerá dřívější jednání skočila vždy již ve fázi před samotným soudním řízením.¹⁴⁴

¹³⁸ BOBEK, Michal. Odpovědnost členského státu Evropské unie za akty moci soudní. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2003, roč. 11, č. 4, s. 306.

¹³⁹ Odpověď na písemný dotaz poslance Tyrrella č. 526/83 ze dne 9. června 1983, O.J. C 268/25. Citováno dle BOBEK, Michal. Odpovědnost členského státu Evropské unie za akty moci soudní. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2003, roč. 11, č. 4, s. 306.

¹⁴⁰ Rozsudek ze dne 27. října 1977, *Regina v. Bouchereau*, C-30/77, ECR 2015.

¹⁴¹ CRAIG, Paul, de BÚRCA, Grainne. *EU law: text, cases and materials*. 3. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 398.

¹⁴² Stanovisko generálního advokáta Wernera v případě, *Regina v. Bouchereau*, C-30/77, ECR 2015, s. 2020.

¹⁴³ Tento judikát si rozebereme v následující kapitole.

¹⁴⁴ BOBEK, Michal, KOMÁREK, Jan, PASSER, Jan. Vyhnání z rajské zahrady neodpovědnosti. *Soudce*, 2004, roč. 6, č. 9, str. 4.

5.3. Judikát *Commission v. Italy*

Jak již jsme se zmínili výše, rozsudek *Commission v. Italy*¹⁴⁵ je prvním případem žalování členského státu EK dle čl. 258 SFEU (dříve čl. 226 SES) pro porušení práva EU soudem tohoto státu. Samotní generální advokáti tento fakt zmínili i ve svých stanoviscích rozsudků *Köbler a Kühne & Heitz*.

V této věci se konkrétně projednávala interpretace čl. 29 odst. 2 italského zákona č. 428 ze dne 29. prosince 1990, který se zabývá uplatňováním povinností Itálie vůči EU. Skutkový stav potom spočívá v tom, že zmíněný článek ukládá žalobci povinnost nést důkazní břemeno, když tento žalobce žádá regresivní proplacení cel, které vybrala Itálie v rozporu s právem EU, přičemž podmínka se zakládá na skutečnosti, že subjekt, který se navrácení dávek domáhá, nezískal náhradu těchto nákladů z jiných zdrojů. Důkazní břemeno tedy leží na straně žalobce, když tento musí být schopen prokázat, že cla, která musel zaplatit, nezahrnul do prodejní ceny výrobku nebo nezískal jinde. Toto může být přinejmenším obtížné, až nakonec to může způsobit nemožnost dovolat se svého práva souvisejícího s právem EU před italským soudem. Z důvodu, že Itálie tak nesplnila svoji povinnost, která pro ni vyplývá ze Smlouvy, podala EK proti ní návrhem došlým kanceláři SD dne 4. dubna 2000 žalobu.¹⁴⁶

SD se následně ve svém rozhodnutí opět vyjadřuje, že porušení povinností ČS může nastat jak konáním, tak i opomenutím způsobeném kteroukoliv institucí příslušného státu, to se týká i institucí, které jsou ústavně nezávislé.¹⁴⁷

Potom se již zabývá italským zákonem a jeho posouzením. Upozorňuje, že rozsah vnitrostátních norem a správních předpisů je nutno posuzovat ve světle výkladu jejich NS.¹⁴⁸ V tomto případě se však nakonec vyhýbá přičíst samotné porušení práva EU národním soudům, konkrétně soudu italskému, a konstatuje, že toto porušení vyplývá z nejasné legislativy, i přesto, že tato je „*neutrální*“ a důsledek její nesprávné aplikace vede k porušení práva EU.¹⁴⁹

¹⁴⁵ Rozsudek ze dne 9. prosince 2003, *Commission v. Italy*, C-129/00, ECR I-14637.

¹⁴⁶ Tamtéž, bod 1.

¹⁴⁷ Tamtéž, bod 29.

¹⁴⁸ Tamtéž, bod 30.

¹⁴⁹ BOBEK, Michal, KOMÁREK, Jan, PASSER, Jan. Vyhnání z rajské zahrady neodpovědnosti. *Soudce*, 2004, roč. 6, č. 9, str. 5.

Generální advokát Geelhoed ve svém stanovisku vnímá ČS jako celek, kdy existence odpovědnosti není závislá na dělbě moci.¹⁵⁰ Advokát se dále rozvádí o tom, že je na ČS, aby vytvořil podmínky pro to, aby mohl národní soudce rozhodovat v souladu s unijním právem.¹⁵¹ Pokud však normy budou mařit interpretaci unijního práva, bude žaloba pro porušení Smlouvy přičitatelné NS na místě.¹⁵²

Ještě podrobněji se generální advokát zabýval otázkami, které je třeba si položit, aby taková žaloba pro porušení Smlouvy byla zdařilá. První otázkou, která by měla být položena, je: Který soud v hierarchii národního soudního systému může porušit unijní právo? Je totiž velký rozdíl v tom, který soud rozhodnutí vydal. V případě rozsudku soudu nižšího stupně může být takové rozhodnutí napadeno odvoláním či dovoláním a naopak rozhodne-li soud v poslední instanci, působí takové rozhodnutí autoritativně pro soudy nižší či závazně tam, kde je soudní systém založen na precedentech.¹⁵³

Druhou otázkou je, jestli ono porušení je problémem strukturálním nebo jen nahodilým. Situace je rozdílná v případě, že by bylo porušení dlouhodobé nebo naopak, že by spočívalo v jednom osamoceném rozsudku. Ve druhé ze zmíněných variant by obava z porušení práva EU nebyla tak veliká.¹⁵⁴

Za třetí je nutné zjistit, jaký dopad má příslušná vnitrostátní norma na dotčeného jednotlivce a jeho možnosti domoci se práv vyplývajících mu z unijního práva? Pokud dochází k ohrožení jednotného výkladu unijního práva a tím k oslabení práv jednotlivce způsobem, že se jich domáhá obtížněji¹⁵⁵, potom jde o porušení Smlouvy.¹⁵⁶

V tomto případě však nakonec SD po svém zhodnocení dospěl k závěru, že k porušení práva EU italským soudem nedošlo, a tím pádem nedošlo ani k odpovědnosti za porušení Smlouvy spočívající v chybném rozhodnutí vnitrostátních

¹⁵⁰ Stanovisko generálního advokáta Geelhoeda v případě *Commission v. Italy*, C-129/00, ECR I-14637, bod 50-53.

¹⁵¹ Tamtéž, bod 66.

¹⁵² Tamtéž, bod 48-61.

¹⁵³ Stanovisko generálního advokáta Geelhoeda v případě *Commission v. Italy*, C-129/00, ECR I-14637, bod 63. Citováno dle BOBEK, Michal, KOMÁREK, Jan, PASSER, Jan. Vyhnání z rajské zahrady neodpovědnosti. *Soudce*, 2004, roč. 6, č. 9, str. 6.

¹⁵⁴ Tamtéž, bod 64. Citováno dle BOBEK, Michal, KOMÁREK, Jan, PASSER, Jan. Vyhnání z rajské zahrady neodpovědnosti. *Soudce*, 2004, roč. 6, č. 9, str. 6.

¹⁵⁵ Myšleno v porovnání s jinými ČS.

¹⁵⁶ Stanovisko generálního advokáta Geelhoeda v případě *Commission v. Italy*, C-129/00, ECR I-14637, bod 65. Citováno dle BOBEK, Michal, KOMÁREK, Jan, PASSER, Jan. Vyhnání z rajské zahrady neodpovědnosti. *Soudce*, 2004, roč. 6, č. 9, str. 6.

soudů. Nicméně ze stanoviska generálního advokáta můžeme nepřímo vyvodit, že stát je za jednání svých justičních orgánů odpovědný a za jejich akty může být odsouzen. SD však pochybení unijního práva nakonec spatřil v nedostatku změn právních předpisů, které NS k takovému porušení vedly.¹⁵⁷ Vzhledem ke složitosti tohoto systému je lepší se ubrat jinou cestou, a to změnou zákonné úpravy¹⁵⁸, díky které by k takovému aktu dojít nemohlo. Tento fakt by totiž zabránil možnému narušení principu nezávislosti moci soudní v případě, kdyby žaloba na porušení Smlouvy byla úspěšná. *„Lze proto uzavřít, že řízení o porušení Smlouvy se nestane jiným než výjimečným sankčním prostředkem. Prostředkem, který bude na místě pouze v reakci na opakovanou a dlouhodobou jednotu komunitárního práva podstatně ohrožující judikaturu národních soudů.“*¹⁵⁹

¹⁵⁷ BOBEK, Michal, KOMÁREK, Jan, PASSER, Jan. Vyhnání z rajské zahrady neodpovědnosti. *Soudce*, 2004, roč. 6, č. 9, s. 6.

¹⁵⁸ Tuto eventualitu naznačil i sám generální advokát Geelhoed svém stanovisku.

¹⁵⁹ BOBEK, Michal, KOMÁREK, Jan, PASSER, Jan. Vyhnání z rajské zahrady neodpovědnosti. *Soudce*, 2004, roč. 6, č. 9, s. 6.

6. Závěr

Závěrem bych ráda zhodnotila poznatky výzkumu provedeného v této práci, pomocí kterého můžeme verifikovat hypotézu, odpovědět na výzkumné otázky a dosáhnout tak cíle práce.

První výzkumná otázka zněla: „*Jakým způsobem se historicky vyvíjel institut odpovědnosti členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU v rámci rozhodovací činnosti národních soudů?*“ V rámci odpovědi na tuto výzkumnou otázku můžeme shrnout, že se SD (nejen) v této oblasti dlouhodobě snaží o jakousi harmonii uvnitř právního řádu EU, načež jeho výklad v podobě judikátů má autoritativní charakter, když národní soudy ČS tento výklad musí respektovat a následovat. Pokud některý z NS tento výklad nerespektuje a interpretuje ustanovení unijního práva odlišně od SD, může tak vzniknout rozpor uvnitř právního řádu EU, čemuž chce SD zabránit. Na základě své judikatorní činnosti proto zavedl institut odpovědnosti ČS za škodu způsobenou porušením práva EU vůči jednotlivci pro právně závazné napravení takového nesouladu, když toto pochybení bylo vyvoláno právě jednotlivými soudy ČS.

Vrátíme-li se k vývoji institutu odpovědnosti ČS za škodu způsobenou porušením práva EU vůči jednotlivci, můžeme říci, že ještě předtím, než bylo vyneseno klíčové rozhodnutí *Köbler*, dohlížela na jednání NS, které bylo v rozporu s unijním právem, hlavně EK. V její pravomoci bylo zahájit řízení o porušení Smlouvy, zjistila-li, že k takovému jednání došlo. Časem se však tato úprava odpovědnosti zdála být nedostatečná, jelikož se vztahovala pouze na opakované a systematické porušování práva EU členským státem, které bylo způsobeno jeho orgány, přičemž dopady tohoto řízení se vždy týkaly jen ČS jako celku, nikoliv jednotlivců, kteří tak neměli možnost se v rámci tohoto řízení domáhat náhrady škody, jež jim byla ČS způsobena.

SD se tohoto nedostatku v unijním právním systému chopil tím způsobem, že svou judikatorní činností potvrdil a dal možnost i jednotlivcům, samozřejmě za splnění poměrně striktně stanovených podmínek, domoci se náhrady škody, pokud jim byla tato škoda způsobena porušením práva EU národními soudy.

Podmínky, které musí být splněny k tomu, aby se jednalo o odpovědnost ČS za škodu způsobenou porušením práva EU vůči jednotlivci, se vyvíjely postupně

s ohledem na orgán ČS, který svým rozhodnutím nebo opomenutím škodu způsobil.¹⁶⁰

Jelikož je zasahování do moci soudní ČS poměrně citlivým tématem a zároveň se soudní systémy jednotlivých zemí od sebe odlišují, uznal SD v době, kdy se připravovalo největší rozšíření EU, že je nevyhnutelné tuto odpovědnost vztahovat i na jednotlivé soudy ČS, aby tak došlo k určité harmonizaci. A právě v tomto období bylo rozhodnuto ve stěžejních věcech *Köbler, Kühne & Heitz a Commission v. Italy*.

Nejdůležitějším judikátem pro tuto práci se stalo rozhodnutí *Köbler*, které stanovilo podmínky, za nichž k takové odpovědnosti dochází. První podmínka pojednává o tom, že porušená právní norma má za cíl založit práva jednotlivcům, druhá potom, že porušení práva musí být dostatečně závažné a tou poslední je existence příčinné souvislosti mezi porušením povinností spočívající na státu a vznikem škody, kterou utrpěl poškozený.¹⁶¹ Při splnění všech podmínek musí ČS nahradit škodu, kterou jednotlivci způsobil jeho soud rozhodující v posledním stupni. Když rozebereme jednotlivé podmínky vzniku odpovědnosti podrobněji, dojdeme k závěru, že ne všechna pochybení zakládají vždy automaticky nárok na tuto náhradu škody, naopak v případě podmínky dostatečné závažnosti se může zdát, že je tento práh nastaven příliš vysoko, z čehož vyplývá, že nezávislost soudnictví a právní jistota tak nemohou být tímto postupem ohroženy. Na druhou stranu se tak stává možnost jednotlivce domoci se náhrady škody značně obtížnou, mnohdy až nereálnou.

Judikát *Traghetti del Mediterraneo* více méně potvrdil, co již bylo stanoveno judikátem *Köbler* s tím, že zdůraznil, že by byla efektivita práva na náhradu škody způsobené porušením unijního práva ČS zpochybněna, kdyby byl v platnosti takový právní předpis ČS, který by takovou možnost náhrady škody omezoval či dokonce vylučoval, a to tím způsobem, že by tato národní právní úprava obecně vylučovala odpovědnost ČS za škodu způsobenou jednotlivci porušením unijního práva, které je přičitatelné národním soudům nejvyšší instance, z důvodu porušení vyplývajícího z výkladu právních pravidel, z posouzení skutkových okolností a důkazů prováděných právě oním soudem, či odpovědnost přiznávala výlučně v případě úmyslu či hrubé nedbalosti NS.

¹⁶⁰ Shrnutí vývoje podmínek u jiných druhů orgánů, než soudních, se vzhledem k tématu práce na tomto místě již věnovat nebudeme.

¹⁶¹ Rozsudek ze dne 30. září 2003, *Köbler*, C-224/01, ECR I-10239, bod 51.

Rozsudek *Kühne & Heitz* zabrousil do odvětví správního rozhodování, když z odůvodnění SD v tomto případě nakonec nevyplývá povinnost správního orgánu v zásadě přezkoumat každé své rozhodnutí, jež je v rozporu s unijním právem, které již nabylo konečné povahy, nicméně povoluje určité výjimky, za kterých toto možné je. Na kauzu navázalo dále rozhodnutí *Kapferer*, ve kterém SD stanovil, že s ohledem na zásadu *res iudicata* zmíněný postup není aplikovatelný na samotná soudní rozhodnutí.

Vzpomeneme-li na začátek vývoje odpovědnosti ČS za škodu, jež byla způsobena porušením práva EU orgánem moci soudní, zmínili jsme se o tom, že původně na jednání vnitrostátních soudů dohlížela EK. Paradoxně však první rozsudek, který z této činnosti EK vzešel, byl vynesena až v roce 2000. Jednalo se o případ *Commission v. Italy*, ve kterém SD došel k závěru, že vzhledem k nezávislosti národní soudní moci a principu *res iudicata*, není možné ze strany SD autoritativně zasahovat do již soudy pravomocně rozhodnutých případů a musí namísto toho dojít ke změně legislativy na vnitrostátní úrovni, jež bude takovému porušení předcházet.

Druhá výzkumná otázka zněla: „*Jsou v dnešní době v právním systému EU zakotveny dostatečné záruky ochrany práv jednotlivců na náhradu škody v případě porušení unijního práva v rámci rozhodovací činnosti NS členských států?*“ V rámci poznatků získaných výzkumem provedeným v práci můžeme z tohoto hlediska uzavřít, že v dnešním právním systému EU nejsou zakotveny zcela dostačující záruky ochrany práv jednotlivců na náhradu škody v případě porušení unijního práva v rámci rozhodovací činnosti NS členských států, ačkoliv je v tomto ohledu SD dlouhodobě poměrně aktivní. Je tomu tak zejména proto, že jednotlivec nemá přímou možnost zahájit řízení před Soudním dvorem EU, kde by se případné odpovědnosti ČS za škodu mu způsobenou NS a následné náhrady škody mohl přímo dovolávat. V soudobé podobě unijního práva má tak jednotlivec v uvedeném kontextu pouze velmi omezené možnosti, když se svých práv může dovolávat prostřednictvím řízení o předběžné otázce, jež však má právo (a v určitých případech i povinnost) předložit SD pouze NS členského státu, nikoliv sám jednotlivec, což jeho procesní postavení značně oslabuje.

Dalším důležitým faktem zůstává, že i když SD deklaruje samotný vznik škody, řízení o náhradě škody pak opět probíhá před NS členského státu. Tento procesní postup v sobě skrývá možná rizika, neboť o náhradě škody tak v rámci soustavy NS

členských států může opět rozhodovat ten stejný orgán, který svým chybným rozhodnutím tuto způsobil. Vzhledem ke skutečnosti, že i soudci jsou jen lidé a přiznat si vlastní chybu bývá pro člověka v některých případech obtížné, hrozí z tohoto pohledu nebezpečí „soudcovské ješitnosti“, které by mohlo mít v konečném důsledku za následek oslabení ochrany práv a procesního postavení jednotlivce, jemuž byla škoda způsobena.

Další ne zcela účinnou možností, jak se může jednatlivec svých práv dovolávat, je stížnost k EK pro porušování unijního práva. Jak jsme již v práci zmínili, jednatlivec má oprávnění pouze k podání podnětu, nikoliv k zahájení samotného řízení, jež je vždy v pravomoci EK, načež ta je v tomto ohledu poměrně zdrženlivá a nápravu se snaží v drtivé většině případů vyřešit diplomatickou cestou, o čemž svědčí nízký počet zahájených řízení před SD v rámci řízení na porušení Smlouvy.

Na druhou stranu nesmíme zapomenout v této oblasti ocenit rozhodovací činnost SD, kterému se i přes zjevný odpor ČS podařilo princip odpovědnosti ČS za škodu způsobenou jednatlivci porušením unijního práva NS do právního systému EU zakomponovat, a postupně vymezit poměrně přesné podmínky pro jeho uplatnění, jež jsou orgány ČS povinny akceptovat a v případě jejich naplnění nemají téměř žádnou možnost se z odpovědnosti za své rozhodnutí vyvinut. Bohužel tyto podmínky byly SD stanoveny poměrně striktně, což reálnou možnost k přiznání náhrady škody jednatlivci značně komplikuje.

Hypotéza stanovená v úvodu práce (*„Možnosti ochrany práv jednatlivců na náhradu škody v případě porušení unijního práva rozhodovací činností NS členských států se v rámci svého vývoje vyvinuly do dnešní podoby, kdy jsou pevně zakotveny v právním systému EU, a to na velmi dobré úrovni, poskytující jednatlivcům rozsáhlé možnosti v rámci ochrany svých práv na náhradu škody, neboť se tento institut vyvíjí již mnoho let a SD se tak za tuto dobu podařilo v rámci jeho judikatorní činnosti tento institut perfekcionalizovat.“*) se vzhledem k výše uvedenému potvrdila pouze z části, neboť SD se sice podařilo v rámci své judikatorní činnosti institut odpovědnosti ČS za škodu způsobenou porušením práva EU národními soudy vůči jednatlivci do unijního práva pevně zakotvit, avšak o jeho velmi dobré úrovni, poskytující jednatlivcům rozsáhlé možnosti v rámci ochrany jejich práv na náhradu škody, podle mého názoru, hovořit rozhodně nemůžeme.

Možnostmi, jak stávající neuspokojivý stav zlepšit, by, dle mého názoru, bylo buď rozmělnění přísně stanovených podmínek pro přiznání náhrady škody

jednotlivci, anebo legislativní zakotvení oprávnění přímého přístupu jednotlivce k ochraně svých práv přímo u Soudního dvora EU, a to formou řádného nebo mimořádného opravného prostředku. Je však dlužno dodat, že druhý zmiňovaný postup by byl v praxi velmi komplikovaný z hlediska jeho akceptace jednotlivými ČS a jejich soudními soustavami, navíc by muselo dojít k výraznému personálnímu posílení Soudního dvora EU.

Jelikož práce provedením verifikace hypotézy našla odpovědi na výzkumné otázky, můžeme považovat její hlavní cíl za dosažený. Dílo tak přináší ucelený a zároveň detailní přehled o vývoji institutu odpovědnosti ČS za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU rozhodovací činností NS, a to včetně posouzení důsledků, které z takového porušení vyplývají, zejména možnosti jednotlivce domáhat se náhrady škody za takovéto porušení jeho práv. Práce tak může být prospěšná jako dokument tento institut dopodrobna analyzující a shrnující.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

BOBEK, Michal. *Předběžná otázka v komunitárním právu*. Praha: Linde, 2005, 522 s.

CRAIG, Paul, de BÚRCA, Grainne. *EU law: text, cases and materials*. 3. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2003, 1241 s.

FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. 2. doplněné a aktualizované vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, 803 s.

HAKENBERG, Waltraud. *Základy evropského práva*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, 287 s.

HAMULÁK, Ondrej. *Právo Evropské unie v judikatuře Ústavního soudu České republiky*. Praha: Leges, 2010, 256 s.

JANKŮ, Martin, JANKŮ, Linda. *Vybrané kapitoly z práva EU*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009, 233 s.

KAPTEYN, Paul Joan George, van THEMAAT, Pieter VerLoren. *Introduction to the Law of the European Communities*. 3. vydání. Boston: Kluwer Law International, 1989, 927 s.

KRÁL, Richard. *Zásady aplikace komunitárního práva národními soudy*. Praha: C. H. Beck, 2003, 101 s.

MALÍŘ, Jan. *Odpovědnost členských států za škodu v právu Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008, 262 s.

OUTLÁ, Veronika a kol. *Právo Evropské unie*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008, 387 s.

PIPKOVÁ, Hana, MALÍŘ, Jan, GRYGAR, Jiří. *Vybrané komentované rozsudky Soudního dvora Evropských společenství*. 3. svazek. Justiční akademie ČR, 2004, 304 s.

PÍTROVÁ, Lenka, POMAHAČ, Richard. *Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora*. 3. díl, Praha: Linde, 2005, 303 s.

PÍTROVÁ, Lenka, POMAHAČ, Richard. *Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora*. 4. díl, Praha: Linde, 2006, 304 s.

ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický a právní rámec evropské integrace*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2005, 321 s.

TÝČ, Vladimír, KŘEPELKA, Filip, NOVÁK, Daniel. *Soudnictví v institucionální struktuře Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 78 s.

TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. vydání. Praha: Leges, 2010, 301 s.

WEILER, Joseph Halevi Horowitz. *The Constitution of Europe*. New York: Cambridge University Press, 1999, 364 s.

Odborné články

BOBEK, Michal, KOMÁREK, Jan. Koho vážou rozhodnutí ESD o předběžných otázkách? – 1. část. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 19, s. 697 – 706.

BOBEK, Michal, KOMÁREK, Jan, PASSER, Jan. Vyhnání z rajske zahrady neodpovědnosti. *Soudce*, 2004, roč. 6, č. 9, s. 2 – 20.

BOBEK, Michal. Které české soudy budou mít povinnost obracet se na Evropský soudní dvůr v rámci řízení o předběžné otázce? *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 5, s. 173 – 180.

BOBEK, Michal. Odpovědnost členského státu Evropské unie za akty moci soudní. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2003, roč. 11, č. 4, s. 303 – 318.

JEŽEK, Mojmír. Soudní orgán ve smyslu čl. 234. *Evropské a mezinárodní právo*, 2004, roč. 13, č. 2, s. 12 – 16.

KOMÁREK, Jan. „Velký hybatel“ – Evropský soudní dvůr a hledání vnitřního souladu právního řádu společenství. *Právník*, 2006, roč. 145, č. 5, s. 497 – 531.

MALÍŘ, Jan. Rozsudek Köbler a odpovědnost členských států za porušení komunitárního práva výkonem soudní moci: první reakce. *Právní rozhledy, příloha Evropské právo*, 2003, roč. 11, č. 12, s. 6 – 12.

STEHLÍK, Václav. Postavení správních orgánů a pojem „soud“ v článku 234 Smlouvy ES. *Mezinárodní a srovnávací právní revue*, 2004, roč. 3, č. 12, s. 4 – 26.

ŠTENCEL, Václav. Předběžná otázka jako prostředek nerespektování závazného právního názoru nadřízeného soudu. *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 22, s. 800 – 807.

WATTEL, Peter. Köbler, Cilfit and Welthgrove: We can't go on meeting like this. *Common market law review*, 2004, roč. 41, č. 1, s. 177 – 190.

ZEMÁNEK, Jiří. Odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci rozhodnutím nejvyššího soudu. *Evropské a mezinárodní právo*, 2003, roč. 13, č. 5, s. 17 – 20.

Právní předpisy

Smlouva o fungování Evropské unie. Úř. Věst. C 326, 26. října 2012, s. 47 a násl.

Jednací řád Soudního dvora. Úř. Věst. C 337, 6. listopadu 2012, s. 1 a násl.

Judikatura Soudního dvora

Rozsudek ze dne 16. prosince 1960, *Humblet v. Belgian State*, C-6/60, ECR 559.

Rozsudek ze dne 5. února 1963, *Van Gend en Loos v. Administratie der Belastingen*, C-26/62, ERC 1.

Rozsudek ze dne 27. března 1963, *Da Costa en Schaake NV and Others v. Administratie der Belastingen*, C-28/62, ECR 31.

Rozsudek ze dne 15. července 1964, *Costa v. E.N.E.L.*, C-6/64, ECR 585.

Rozsudek ze dne 30. června 1966, *Vaassen-Goebbels v. Beambtenfonds voor het Mijnbedrijf*, C-61/65, ECR 377.

Rozsudek ze dne 17. prosince 1970, *Internationale Handelgesellschaft mbH v. Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, C-11/70, ECR 1125.

Rozsudek ze dne 7. února 1973, *Commission v. Italy*, C-39/72, ECR 101.

Rozsudek ze dne 16. ledna 1974, *Rheinmühlen Düsseldorf v. Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, C-166/73, ECR 33.

Rozsudek ze dne 27. října 1977, *Regina v. Bouchereau*, C-30/77, ECR 2015.

Rozsudek ze dne 9. března 1978, *Amministrazione delle finanze dello Stato v. Simmenthal*, C-106/77, ECR 629.

Rozsudek ze dne 6. října 1981, *Broeckmeulen v. Huisarts Registratie Commissie*, C-246/80, ECR 2311.

Rozsudek ze dne 23. března 1982, *Nordsee v. Reederei Mond*, C-102/81, ECR 1095.

Rozsudek ze dne 6. října 1982, *CILFIT v. Ministero della Sanità*, C-283/81, ECR 3415.

Rozsudek ze dne 26. února 1986, *Marshall v. Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority*, C-152/84, ECR 723.

Rozsudek ze dne 22. října 1987, *Foto-Frost v. Hauptzollamt Lübeck-Ost*, C-314/85, ECR 4199.

Rozsudek ze dne 17. října 1989, *Danfoss*, C-109/88, ECR 3199.

Rozsudek ze dne 19. listopadu 1990 ve spojených věcech – *Francovich and Bonifaci v. Italy*, C-6/90 a C-9/90, ECR I-5357.

Rozsudek ze dne 2. srpna 1993, *Marshall v. Southampton and South West Hampshire Area Health Authority*, C-271/91, ECR I-4367.

Rozsudek ze dne 20. října 1993, *Balocchi v. Ministero delle finanze dello Stato*, C-10/92, ECR I-5105.

Rozsudek ze dne 5. října 1994, *Voogd Vleesimport en –export*, C-151/93, ECR I-4915.

Rozsudek ze dne 5. března 1996 ve spojených věcech - v.
Bundesrepublik Deutschland a The Queen v. Secretary of State for Transport, ex parte Factortame and Others, C-46/93 a C-48/93, ECR I-1029.

Rozsudek ze dne 26. března 1996, *British Telecommunications*, C-392/93, ECR I-1631.

Rozsudek ze dne 23. května 1996, *Hedley Lomas*, C-5/94, ECR I-2553.

Rozsudek ze dne 8. října 1996, *Dillenkofer and Others v. Bundesrepublik Deutschland*, C-178/94, ECR I-4845.

Rozsudek ze dne 17. září 1997, *Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft v. Bundesbaugesellschaft Berlin*, C-54/96, ECR I-4961.

Rozsudek ze dne 20. listopadu 1997, *Wiener v. Hauptzollamt Emmerich*, C-338/95, ECR I-6495.

Rozsudek ze dne 15. ledna 1998, *Schöning-Kougebetopoulou v. Freie und Hansestadt Hamburg*, C-15/96, ECR. I-47.

Rozsudek ze dne 2. dubna 1998, *Norbrook Laboratories v. Ministry of Agriculture, Fisheries and Food*, C-127/95, ECR I-1531.

Rozsudek ze dne 1. června 1999, *Eco Swiss*, C-126/97, ECR I-3055.

Rozsudek ze dne 4. července 2000, *Haim*, C-424/97, ECR I-5123.

Rozsudek ze dne 28. června 2001, *Larsy*, C-118/00, ECR I-5063.

Rozsudek ze dne 30. září 2003, *Köbler*, C-224/01, ECR I-10239.

Rozsudek ze dne 9. prosince 2003, *Commission v. Italy*, C-129/00, ECR I-14637.

Rozsudek ze dne 13. ledna 2004, *Kühne and Heitz v. Produktschap voor Pluimvee en Eieren*, C-453/00, ECR I-837.

Rozsudek ze dne 16. března 2006, *Kapferer*, C-234/04, Sb. rozh. s. I-2585.

Rozsudek ze dne 13. června 2006, *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, Sb. rozh. s. I-1209.

Rozsudek ze dne 5. října 2010, *Elchinov*, C-173/09, Sb. rozh. s. I-8889.

Internetové zdroje

KOMÁREK, Jan. *In the Court We Trust - But Should We? On the Need for Hierarchy and Differentiation in the Preliminary Ruling Procedure* [online]. London School of Economics & Political Science, 19. listopadu 2006 [cit. 15. května 2013]. Dostupné na < http://papers.ssrn.com/sol3/cf_dev/AbsByAuth.cfm?per_id=582936 >.

ŠLOSARČÍK, Ivo. Evropský soudní dvůr a předběžná otázka podle čl. 234 SES [online]. EUROPEUM [cit. 1. června 2013]. Dostupné na <http://www.europeum.org/doc/arch_eur/ISlosarcik_team_europe.pdf>.

Abstrakt a seznam klíčových slov

Abstrakt

Téma této diplomové práce se zabývá porušením práva EU národními soudy a s tím spojenými důsledky. Hlavním cílem práce je poskytnout čtenáři ucelený a zároveň detailní přehled o vývoji institutu odpovědnosti ČS za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU rozhodovací činností NS členských států a s tím spojenými důsledky, zejména možností jednotlivce domáhat se náhrady škody za takovéto porušení jeho práv. Za účelem dosažení zmíněného cíle hledá práce odpovědi na dvě výzkumné otázky – 1.) *„Jakým způsobem se historicky vyvíjel institut odpovědnosti ČS za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU v rámci rozhodovací činnosti NS?“* a 2.) *„Jsou v dnešní době v právním systému EU zakotveny dostatečné záruky ochrany práv jednotlivců na náhradu škody v případě porušení unijního práva v rámci rozhodovací činnosti NS členských států?“*

K nalezení odpovědí na uvedené výzkumné otázky potom dílo verifikuje tuto hypotézu: *„Možnosti ochrany práv jednotlivců na náhradu škody v případě porušení unijního práva rozhodovací činností NS členských států se v rámci svého vývoje vyvinuly do dnešní podoby, kdy jsou pevně zakotveny v právním systému EU, a to na velmi dobré úrovni, poskytující jednotlivcům rozsáhlé možnosti v rámci ochrany svých práv na náhradu škody, neboť se tento institut vyvíjí již mnoho let a SD se tak za tuto dobu podařilo v rámci jeho judikatorní činnosti tento institut perfekcionalizovat.“*

Za účelem dosažení uvedených cílů práce využívá metodu analýzy vývoje odpovědnosti členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU národním soudem se zaměřením na podrobný rozbor a vývoj podmínek, jež byly za takové porušení stanoveny.

Stěžejním judikátem pro tuto práci se stal hlavně judikát *Köbler*, který stanovil podmínky, kdy k takovému porušení dojde. Rovněž se zabývá i dalšími judikáty, které na rozhodnutí *Köbler* navázaly a tuto problematiku dále rozebraly. Rovněž zde není opomenut ani rozsudek *Commission v. Italy*, který se stal prvním judikátem žalování členského státu dle čl. 258 SFEU pro porušení práva EU soudem tohoto státu.

Jelikož práce díky verifikaci hypotézy našla odpovědi na uvedené výzkumné otázky, můžeme považovat její hlavní cíl za dosažený. Dílo tak přináší komplexní

přehled o vývoji institutu odpovědnosti členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením práva EU národním soudem, a to včetně posouzení důsledků, které z takového porušení vyplývají.

Seznam klíčových slov

Evropská unie

Členský stát

Právo EU

Odpovědnost za škodu

Náhrada škody

Porušení práva

Soudní dvůr

Komise

Národní soud

Předběžná otázka

Res iudicata

Abstract and List of Keywords

Abstract

This thesis deals with breaking the EU law by national courts and the associated consequences.

Main goal of the thesis is to provide a comprehensive and well detailed analysis of the development of the Institute member state liability for damage caused to an individual breach of EU law with decision-making activities of the national courts of the Member States and the associated consequences, particularly the possibility of an individual to claim damages for such breach of his rights. The goal is then reached by searching answers to two research questions: 1) How has been historically developed the Institute of the Member State responsibility for damage caused to an individual breach of European Union law in the decision making activity of its national courts? 2) Are nowadays, within the legal system of the European Union, enshrined sufficient guarantees to protect the rights of individuals for damages in case of breach of European Union law in the decision making activity of national courts of the Member State?

To answer questions this theses verifies the following hypothesis: The possibilities to protect the rights of individuals for damages in case of breach of European Union law by decisions of national courts of the Member State have been developed into its present form, which is embedded within the legal system of the European Union, to a very high standard, providing extensive possibilities for individuals in the protection of their rights for damages because this institute developing for many years and the Court of Justice has improved this institute within its decision-making process .

In order to reach its goal this thesis analysis the development of the responsibility of the member state for the damage caused to an individual by breaking the European by the national court with focus on detailed breakdown and development of conditions that have been established for such breach.

Major ruling important for this thesis is the Köbler ruling, which established the conditions of such breach. The thesis also deals with other ruling that have followed Köbler and specified the matter. The ruling Italy x Commission is not omitted due to

the fact that it was the first ruling against a member state based on art. 258 SFEU for the breach of European law by the national court of this member state.

The thesis has successfully verified the hypothesis therefore we can consider its main goal as accomplished. The thesis offers a complex overview of the development of the responsibility of the member state for the damage caused to an individual by breaking the European by the national court and it also contains the subsequences arising from such breach.

List of Keywords:

European Union

Member State

European Law

Responsibility for Damage

Compensation for Damage

Breach of Law

Court of Justice

European Commission

National Court

Preliminary question

Res judicata